

Archeologienota Verslag van resultaten bureauonderzoek

Ieper – Haiglaan 64-70 (prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Els DUMALIN,
Lynn DEVALCKENEER
Jeroen VERMEERSCH

Projectcode: 2019A349

Topografische kaart:	zie plan in bijlage 1 en 2
Alle betrokken actoren:	Lynn Devalckeneer (archeoloog-historicus), Els Dumalin (archeoloog) Bart Bartholomieux (erkend archeoloog), Jeroen Vermeersch ' Lander Debrabander (contactpersonen initiatiefnemer), Sofimo NV (initiatiefnemer)
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster.
Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

0. INHOUDSTAFEL

ARCHEOLOGIENOTA	1
PROJECTCODE: 2019A349	1
1. BESCHRIJVEND GEDEELTE	5
1.1. WETTELIJK KADER.....	5
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	6
1.2.1. Vraagstelling	6
1.2.2. Randvoorwaarden.....	6
1.2.3. Huidige toestand.....	6
1.2.4 Geplande werken	7
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE.....	10
1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie	10
1.3.3. Gebruikt materiaal.....	11
1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek	11
1.3.5. Inbreng specialisten	11
1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering.....	11
2. ASSESSMENTRAPPORT	12
2.1. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.1.1. Topografische situering	12
2.1.2. Landschappelijke situering	14
2.1.3. Geologische situering.....	17
2.1.4. Bodemkundige situering	19
.....	20
2.2. Historische beschrijving	22
2.2.1. Algemene historische beschrijving.....	22
2.2.2. Historische beschrijving projectgebied	24
2.3. ARCHEOLOGISCH KADER	42
2.3.1. Onderzoek buiten de Uterste Veste	43
2.3.2. Onderzoek tussen de Uterste Veste en de 18 ^e eeuwse stadsomwalling...	44
2.3.3. Onderzoek op de 18 ^e eeuwse stadsomwalling	45
2.3.3. Onderzoek binnen de 18 ^e eeuwse stadsomwalling.....	48
2.4. SYNTHESE	51
2.4.1. Verwachtingspatroon.....	51
2.4.2. Afweging verder vooronderzoek	52
2.4.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.....	52
2.4.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek	52
2.4.3.2. Geofysisch onderzoek.....	53
2.4.3.3. Veldkartering.....	53

2.4.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem	53
2.4.4.1. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek.....	53
2.4.4.2. Proefsleuven en proefputten	53
2.4.5. Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	54
3. SAMENVATTING	56
4. BIBLIOGRAFIE.....	58
4.1. LITERATUUR	58
4.2. INTERNETBRONNEN.....	60

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen te Ieper Haiglaan 64-70, gelegen binnen een archeologische zone waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2.3. Huidige toestand

Het te ontwikkelen projectgebied omvat een oppervlakte van 16.121,66 m² en bestaat uit twaalf percelen (Ieper, 3de afdeling, Sectie E, perceelnummer 257/2s9, 257/2x9, 257/2e10, 257/2f10, 257/2y9, 312/s2, 312/2w7, 310/a12, 310/b12, 310/n12, 312/y2 en 312/m2) met enkele gebouwen ingeplant langsheen de Haiglaan met huisnummers 64, 66, 68, 70, 84, 84a, 86 en 86a. Het leeuwendeel van het projectgebied wordt dus ook ingenomen door bebouwing en verhardingen waaronder de zonet vermelde huizen, tuinhuisen, garageboxen, parkeerplaatsen en een bestaande weg – eveneens genaamd Haiglaan. Ze begeeft zich langsheen de noordelijke grens (langs perceel E312/m2) om dan tweemaal naar het zuiden af te splitsen, éénmaal ten oosten van de percelen 312/m2, 312/y2, 257/0^e10, 312/s2 en 312/2w7; en éénmaal ten oosten van percelen 310/a12 en 310/b12 tot aan het kanaal Ieper – Komen. Overigens bevinden zich op de betrokken percelen een aantal groenzones van laagbegroeiing, gras en bomen. Enkele van de gebouwen zijn voorzien van een kelder of ondergrondse verdieping. De totale oppervlakte voorzien van bebouwing betreft circa 4030, 563 m² (zie figuur 1, bijlage 18 en figuur 2).

Figuur 1: Recente luchtfoto (2018) met huidige toestand van het projectgebied

1.2.4 Geplande werken

Het projectgebied met een oppervlakte van 16121,66 m² zal worden ontwikkeld tot een woonproject dat plaats moet bieden aan appartementsgebouwen, groenzones, een wegenis, parkeerplaatsen, wadi's, ontspanningszones en ondergrondse parkeerkelders. Hiervoor is de afbraak voorzien van de huidige bebouwing, verharding en de weg alsook het rooien van bomen en de herbestemming van bestaande groenzones. Langsheen de Haiglaan zullen de huizen met nummers 64, 66 en 68 worden afgebroken. Het huis met nummer 70 blijft behouden en zal worden herbouwd met kelder.

De ontwikkeling voorziet de constructie van 5 appartementsgebouwen met vier tot vijf bouwlagen. Blokken B, C, D, E en F hebben een oppervlakte van respectievelijk 668,70 m², 696 m², 702,75 m², 514,42 m² en 612,09 m². Gebouwen B en C bevinden zich langsheen de noordelijke zijde, terwijl gebouwen D, E en F zich langsheen de zuidelijke grens uitstrekken (zie figuur 2). Het uiterste westelijke deel van het projectgebied zal worden ingenomen door twee gebouwen ten noorden en ten zuiden van een centrale verharde toegangsweg. Beide gebouwen voorzien de inrichting van een handelsruimte grenzend aan de straatzijde met achteraan leefruimtes. Het gebouw ten noorden van de weg kent een oppervlakte van ongeveer 10,41 m², het gebouw ten zuiden een oppervlakte van ongeveer 116,88 m².

In totaal komt de bebouwde oppervlakte voor het gehele projectgebied op zo'n 3456,44 m².

De ontwikkeling voorziet de aanleg van een verharde weg die centraal doorheen het plangebied loopt en zorgt voor zowel de ontsluiting van de projectzone als de aansluiting van het gebied op de Haiglaan. Deze weg zal bruikbaar zijn voor het gemotoriseerde verkeer terwijl de zwakkere weggebruikers ook van onverharde wegen tussen de gebouwen kunnen gebruikmaken. Ook ontspanningsmogelijkheden worden voorzien zoals een voetbalveld/basketbalveld, zandbak en speeltoestellen centraal in het plangebied alsook een petanqueveld centraal in het noorden.

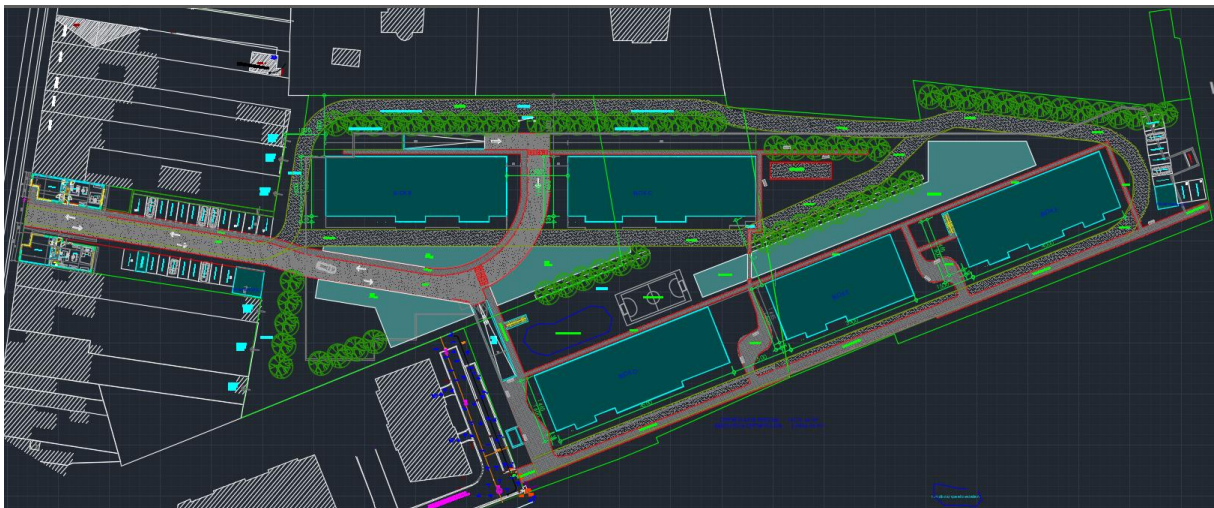
Er worden zowel boven- als ondergrondse parkeerruimtes voorzien.

De bovengrondse parkeerzones bevinden zich vlak in het westelijke deel van het plangebied en in de uiterste noordoostelijke hoek van het plangebied. Tezamen bieden ze plaats aan zo'n 29 voertuigen.

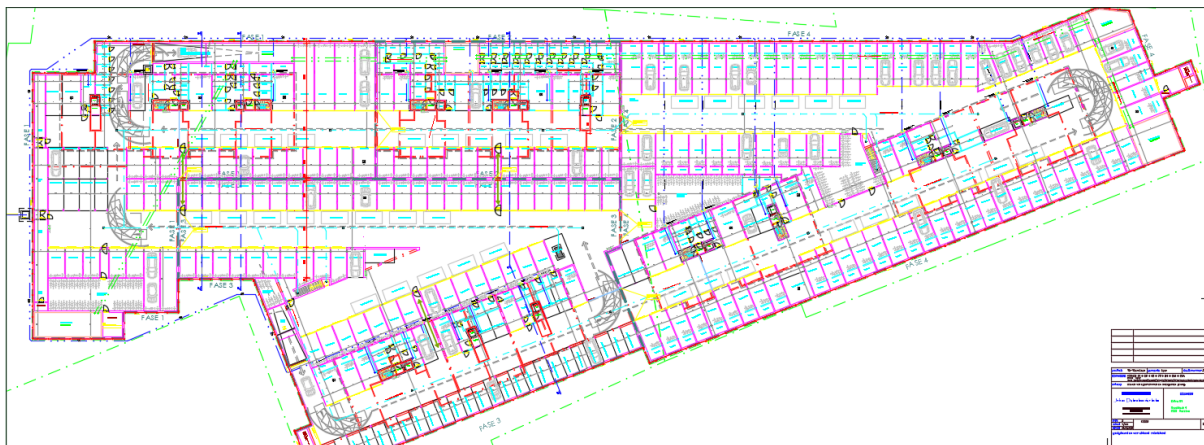
Drie ondergrondse parkeerkelders worden verspreid in het plangebied ingepland en nemen een oppervlakte van ongeveer 11.189,85 m² in (zie figuur 3). Enkel het uiterste noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied blijft gevrijwaard van deze onderkeldering. Het ondergrondse niveau zal ruimte bieden aan zowel parkeerplaatsen, garages, berguimtes, fietsstallingen, trappenhallen en liftkokers. De funderingen van de parkeerkelder hebben een diepte van ongeveer 443 cm onder het maaiveld (zie figuur 4 tot 6).

Wadi's worden aangelegd langsheen de centrale weg. De resterende zones binnen het plangebied worden ingericht als groenzones.

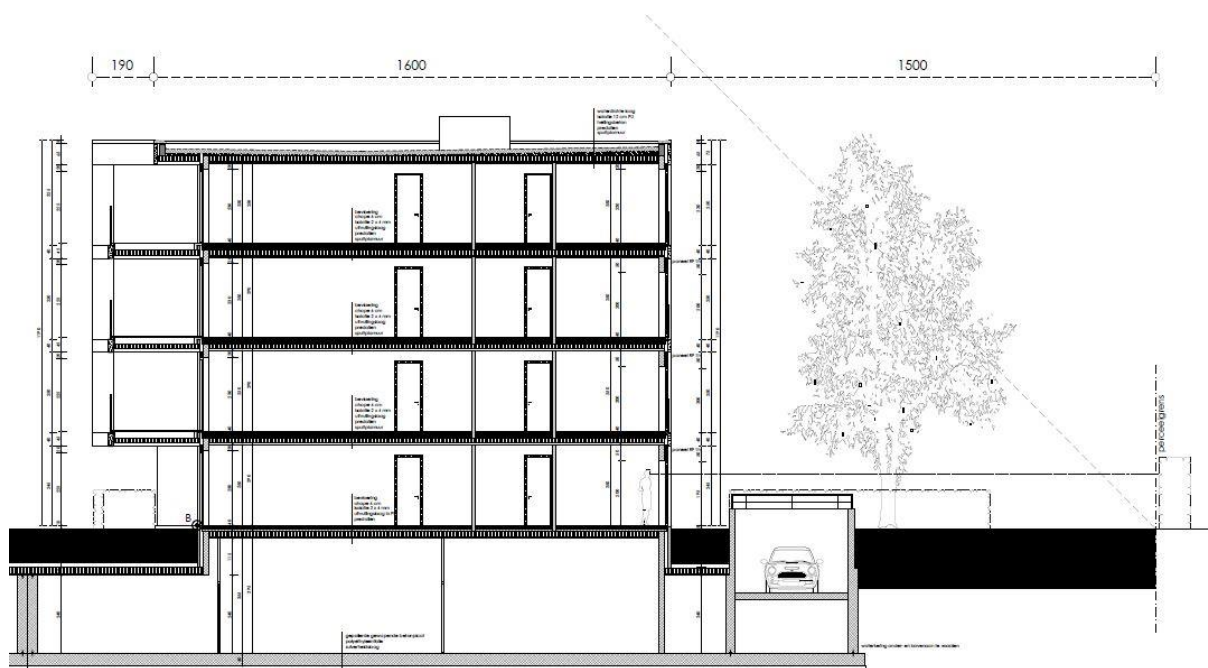
De geplande werken kunnen van start gaan na het af- en uitbreken van de bestaande constructies en verhardingen als ook het rooien van bestaande bomen.

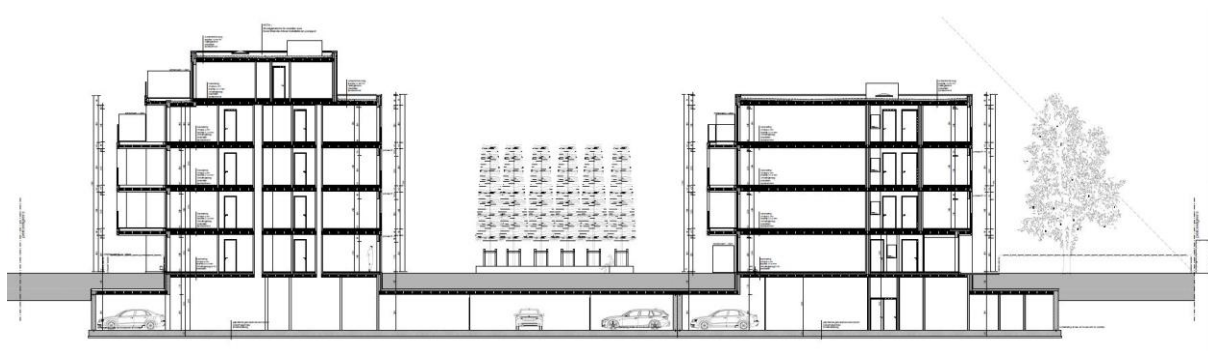
Figuur 2: Inplantingsplan gelijkvloers (architectenbureau Johan Debrabander) met het noorden rechts op de afbeelding (bijlage 21)

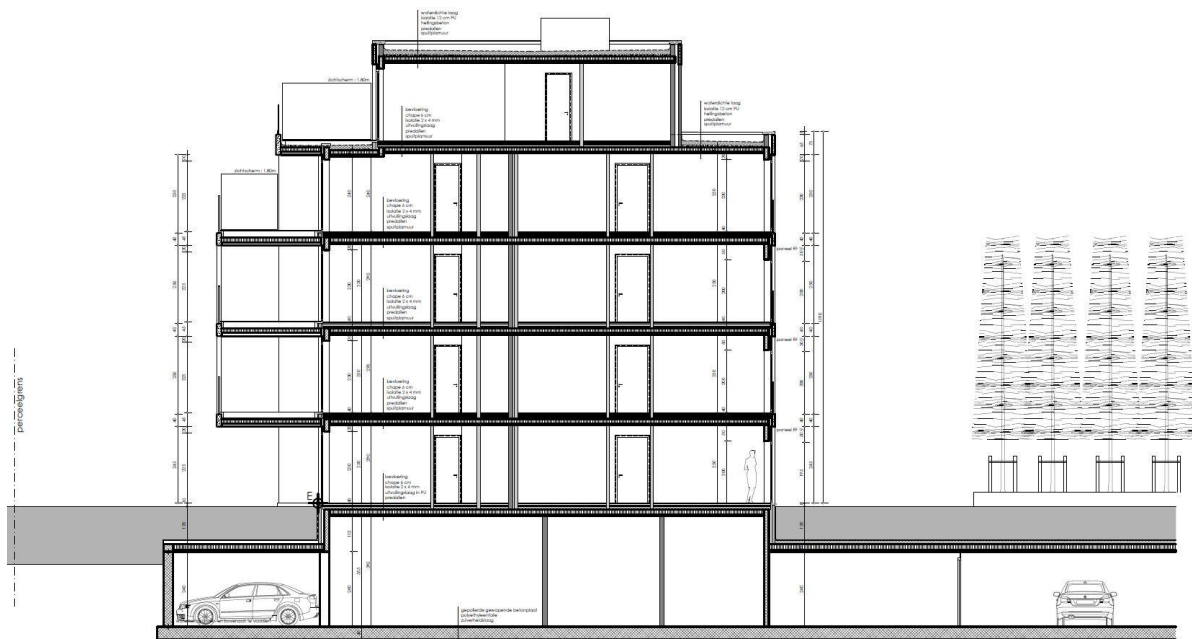
Figuur 3: Inplantingsplan ondergrondse garagekelders (architectenbureau Johan Debrabander), met het noorden rechts op de afbeelding (bijlage 22)

Figuur 4: Doorsnede nieuwe gebouwen blok B (architectenbureau Johan Debrabander) (bijlage 23)

Figuur 5: Doorsnede nieuwe gebouwen Blok C en D (architectenbureau Johan Debrabander bvba) (bijlage 24)

Figuur 6: Doorsnede nieuwe gebouwen Blok E (architectenbureau Johan Debrabander bvba) (bijlage 25)

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In dit bureauonderzoek wordt getracht een zo duidelijk mogelijk beeld te vormen van de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het projectgebied en de omgeving. Dit wordt vervolgens getoetst aan de geplande versterking van de bodem. Het doel hiervan is te kunnen bepalen of verder archeologisch onderzoek aangewezen is. Om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en de gemeente Ieper in het algemeen werd de online databank van de CAI (Centraal Archeologische Inventaris) geraadpleegd.²⁴ Als aanvulling hierop werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt²⁵, de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius²⁶, een databank die kaarten bundelt van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Langs deze weg werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren 70 van de 20ste eeuw. Op alle kaarten en luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zo tot een duidelijk beeld te komen van het landgebruik

²⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

²⁵ <http://www.geopunt.be/kaart>

²⁶ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgeen beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.²⁷ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI²⁸. Bijkomend beeldmateriaal werd verkregen via de beeldbank Westhoek Verbeeldt²⁹.

Inzake historisch bronnenmateriaal zijn de relevante bestaande bronnen en historische kaarten geraadpleegd via internet. Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat dergelijke studie van dusdanige omvang is dat dit niet kan ingepast worden binnen deze archeologienota. Bovendien zou dit onderzoek voornamelijk bijkomende info aanleveren betreffende de historische bewoningsgeschiedenis van het perceel (bvb. eigenaarsinformatie) en niet betreffende de archeologische weerslag van deze bewoning.

1.3.3. Gebruikt materiaal

Alle nodige informatie werd geraadpleegd via het internet of werd digitaal aangeleverd door de initiatiefnemer. De kaarten die toegevoegd zijn als bijlage werden vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek

Niet van toepassing.

1.3.5. Inbreng specialisten

Niet van toepassing.

1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering

Jan Decorte, erfgoedcoördinator, onroerenderfgoeddienst CO7
Bert Heyvaert, archeoloog, Monument Vandekerckhove.

²⁷ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

²⁸ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

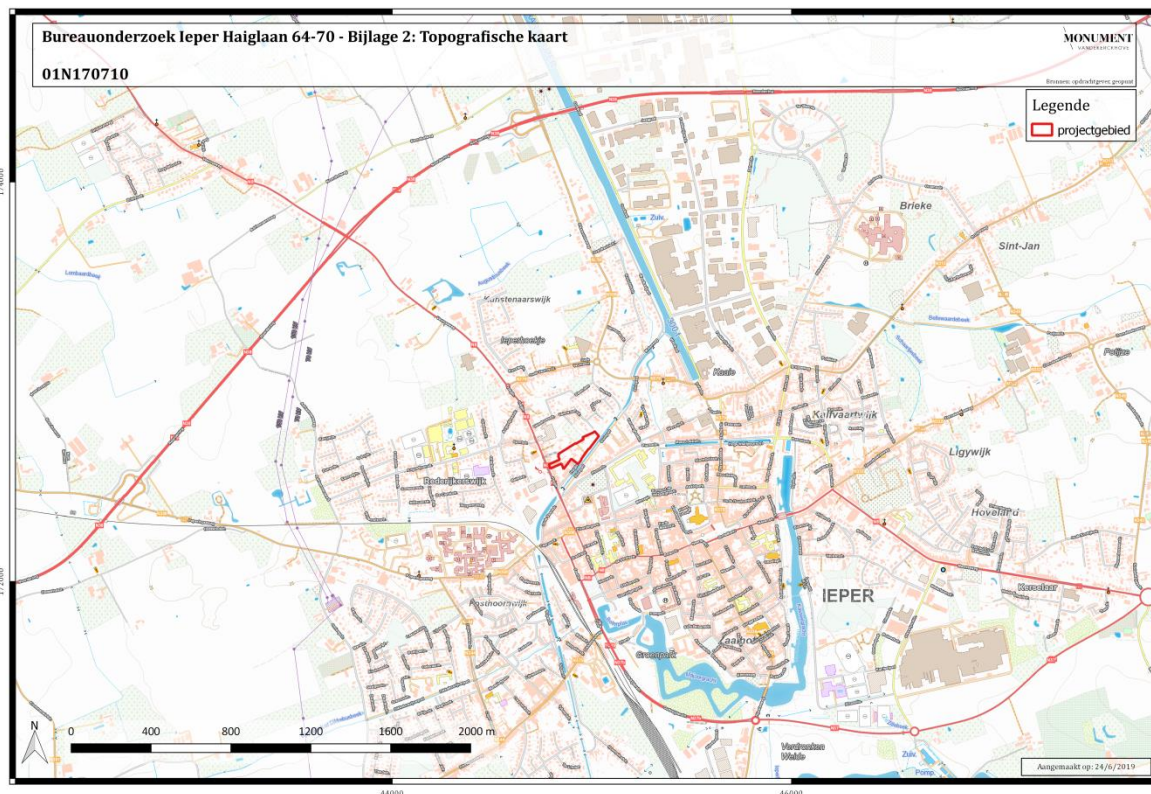
²⁹ <https://westhoekverbeeldt.be>

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. Landschappelijke ligging

2.1.1. Topografische situering

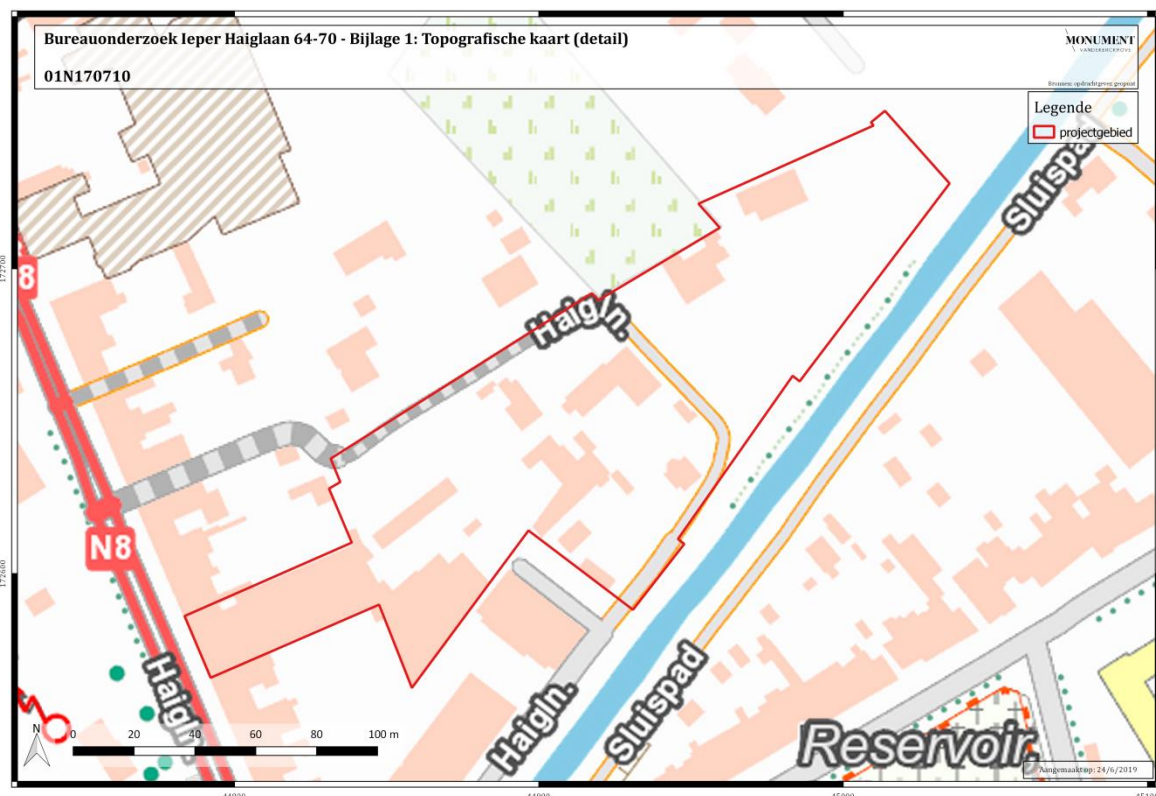
De gemeente Ieper bevindt zich in het zuidwesten van de Provincie West-Vlaanderen en grenst ten zuiden aan Heuvelland, ten westen aan Poperinge en Vleteren, ten noorden aan Lo-Reninge en Langemark-Poelkapelle en ten oosten aan Zonnebeke. De gemeente behoort tot de Westhoek. De historische stadskern van Ieper situeert zich nagenoeg centraal in de gemeente (zie figuur 7, bijlage 2).

Figuur 7: Topografische kaart onderzoeksgebied (bijlage 2)

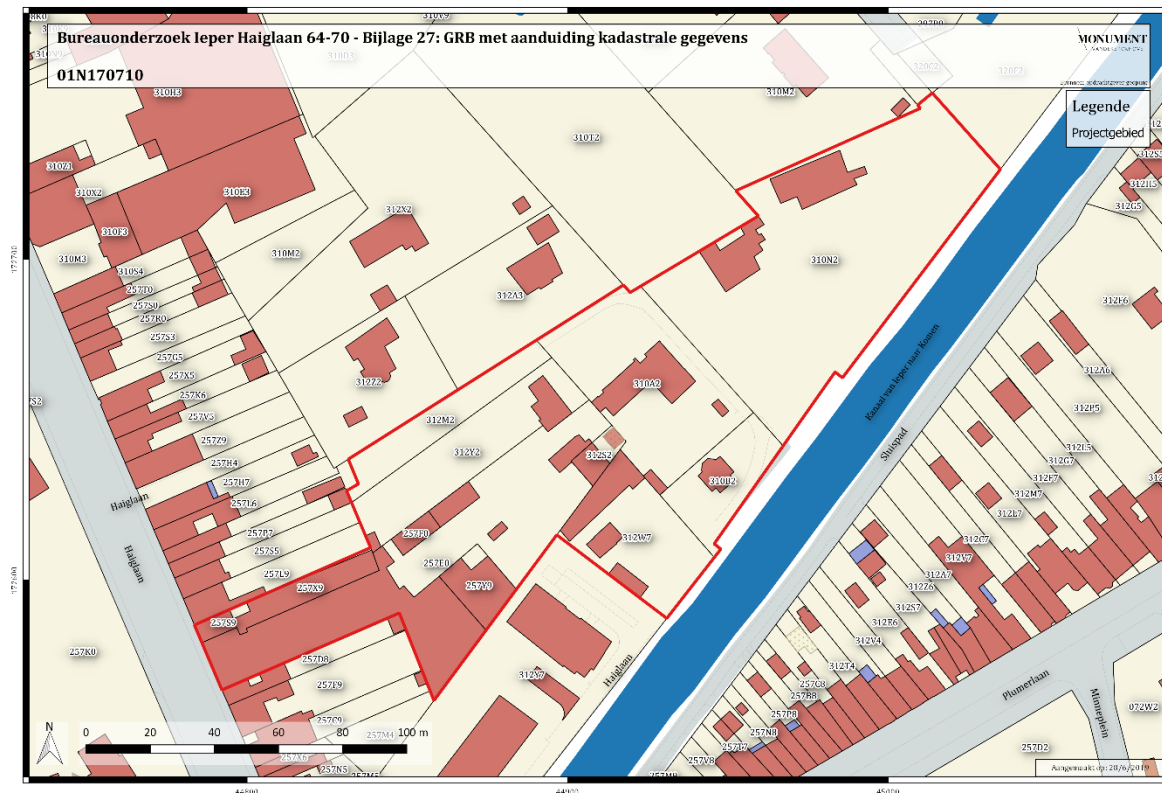
Het plangebied bevindt zich net ten noordwesten van de historische stadskern van Ieper – wanneer de afbakening van deze kern wordt gezien als het kanaal Ieper-Komen en de Kasteelbeek. Het projectgebied grenst ten noorden van het kanaal Ieper-Komen. Het projectgebied bestaat uit twaalf percelen die kadastraal³⁰ als volgt worden aangeduid: Ieper,

3de afdeling, Sectie E, perceelnummer 257/2s9, 257/2x9, 257/2^e10, 257/2f10, 257/2y9, 312/s2, 312/2w7, 310/a12, 310/b12, 310/n12, 312/y2 en 312/m2 (zie figuur 9, bijlage 27). Ten westen grenst het projectgebied aan de Haiglaan – een straat die haar aanzet reeds in het westelijke stadsdeel van Ieper heeft als verlengde van de Maloulaan en het Colaertplein. De zuidelijke grens van het projectgebied krijgt vorm dankzij het Kanaal Ieper-Komen. Centraal ten noorden vormt een zijtak van de Haiglaan – eveneens Haiglaan geheten – de afbakening van het projectgebied. Langsheen het oosten en de overige zijden grenst het plangebied aan andere bebouwde percelen. Op het bodemgebruikskaart uit 2001 staat het grootste deel van het projectgebied aangeduid als akkerland. Het zuidwestelijke uiteinde is woongebied en een kleine zone in het zuidoosten staat gekarteerd als loofbos³¹ (zie figuur 8, bijlage 1).

Figuur 8: Topografische kaart onderzoeksgebied (detail) (bijlage 2)

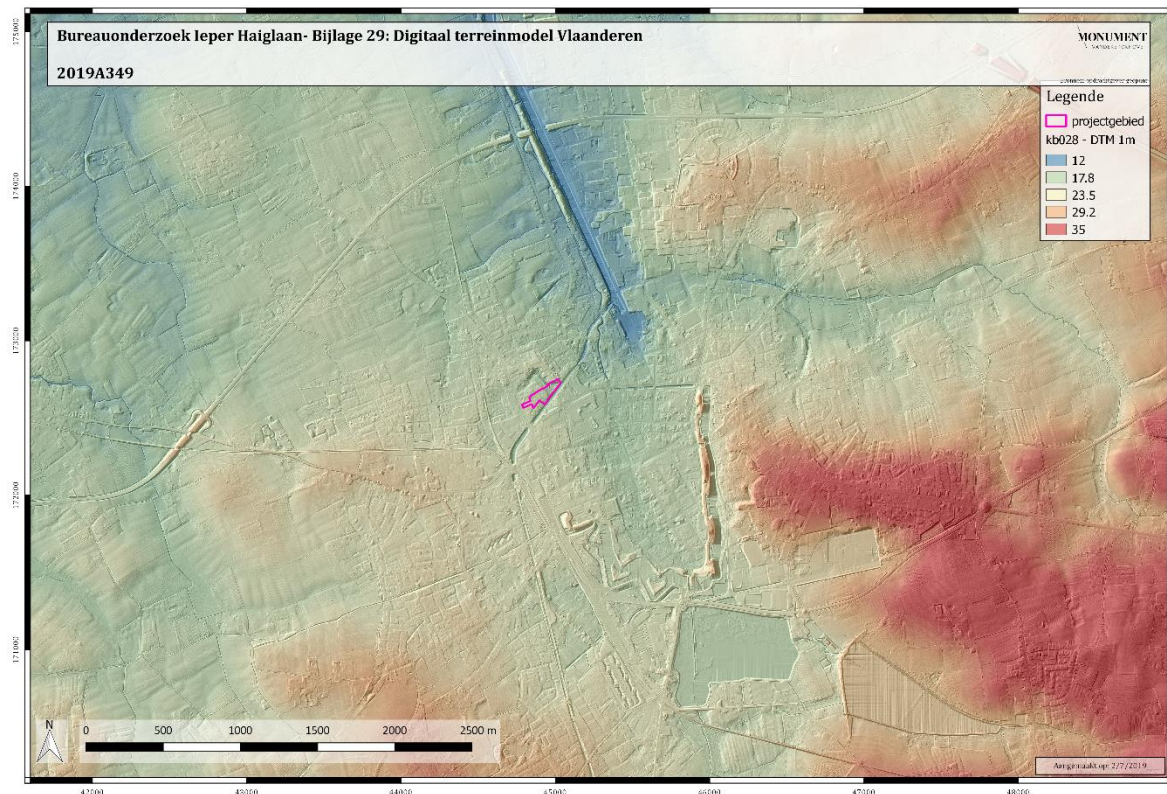
³¹ <http://www.geopunt.be/>

Figuur 9: Kadaster met aanduiding van projectgebied (bijlage 27)

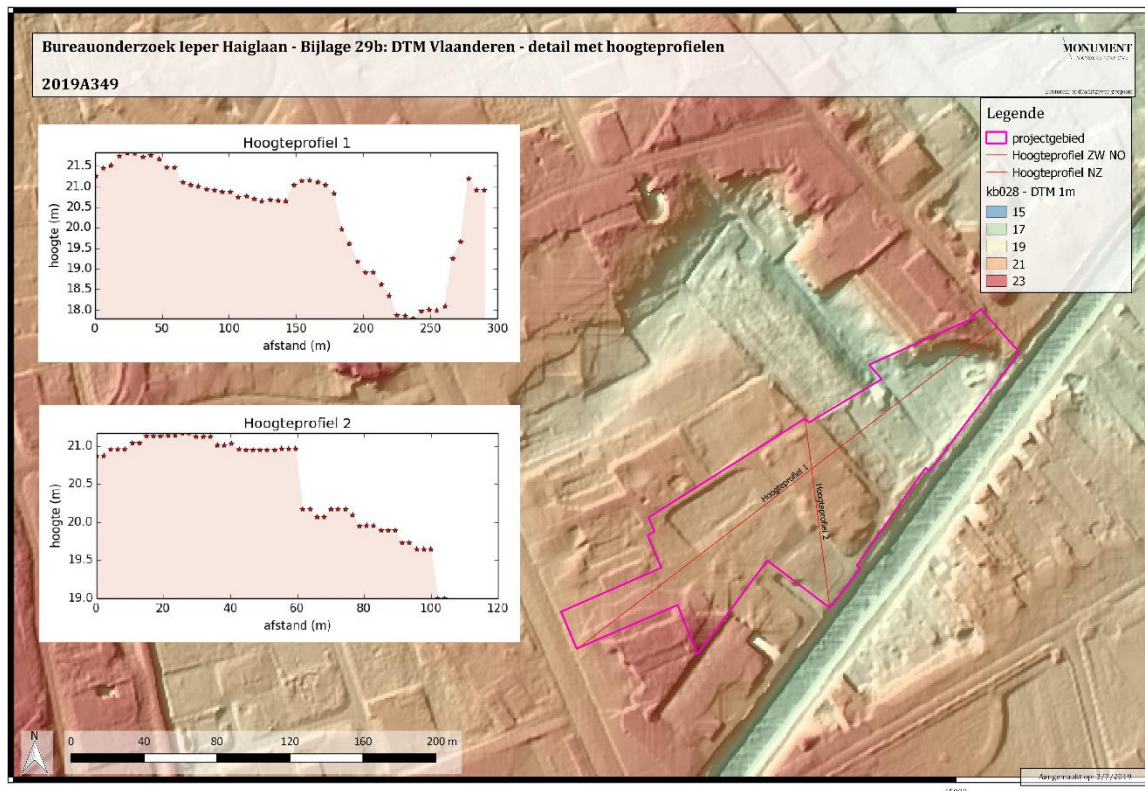
2.1.2. Landschappelijke situering

Ieper behoort tot vochtig, zandlemig Vlaanderen. Ten zuidoosten van de stad liggen enkele heuvelruggen (zie figuur 10, bijlage 29). Zonnebeke ligt op een dergelijke heuvelrug en heeft een gemiddelde hoogte van ca. +58m TAW. Ten zuiden van Ieper bevindt zich de gemeente Heuveland. Deze hoger gelegen heuvelruggen behalen hun maximum hoogte op de Kemmelberg met een hoogte van ca. +154m TAW. Ieper zelf is een lager gelegen zone met een hoogte tussen ca +16m TAW en +20m TAW. De laagste zones hier zijn de beekvalleien. Het projectgebied ligt in een vlakke zone in de omgeving. De weinige variaties in het landschap binnen een straal van 1km zijn te wijten aan enkele beken. Ten zuiden ligt het kanaal Ieper-Komen. Ten noorden loopt een beek dat ten noordoosten van het projectgebied uitmondt in de Ieperlee. Ook de Augustinusbeek mondt hier uit. Deze ligt ten noorden van het projectgebied. Het projectgebied helt zwak af in het oosten richting Ieperlee. De waterlopen behoren tot het IJzerbekken. Het projectgebied heeft een gemiddelde hoogte van ca. +20m TAW.

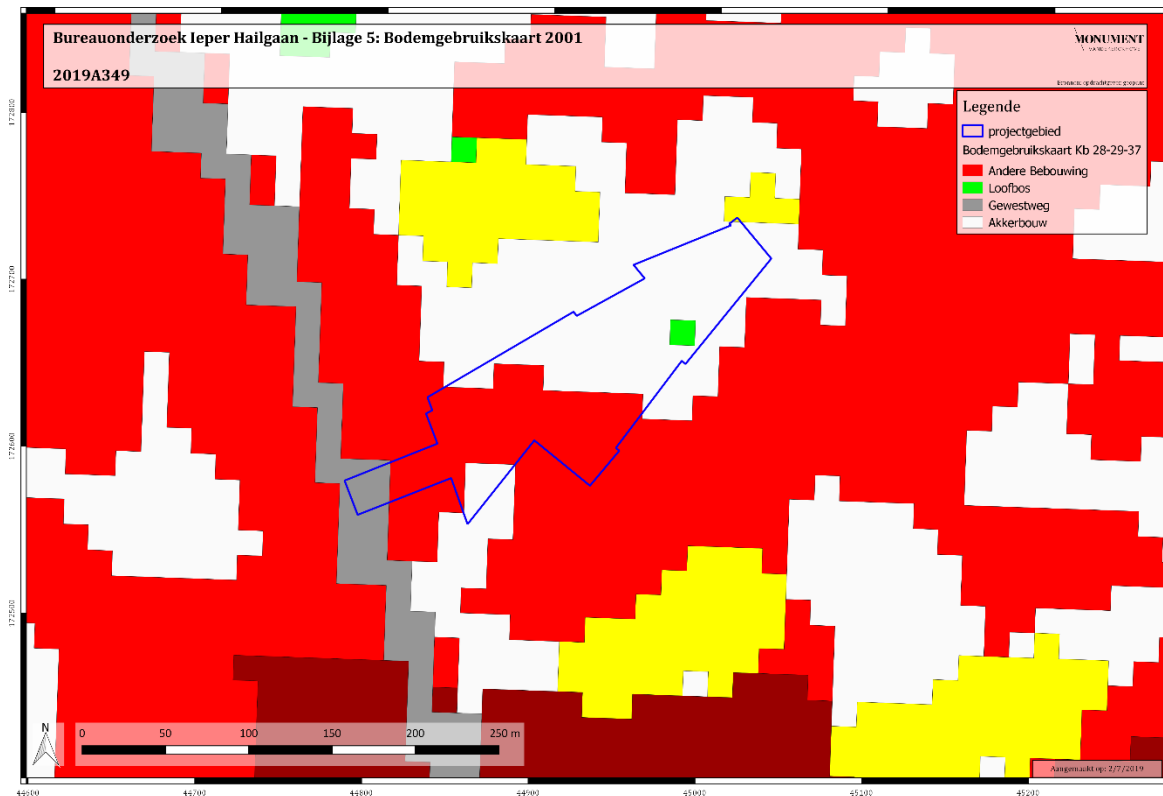
Figuur 10: DTM Vlaanderen met onderzoeksgebied (bijlage 29)

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied zijn grote hoogteverschillen te bespeuren van west naar oost. De hoger gelegen zones bevinden zich in de westelijke helft van het onderzoeksgebied en variëren tussen circa +23m TAW in de uiterste zuidwestelijke hoek tot ongeveer +20m TAW naar het centrum van het projectgebied toe. De oostelijke helft kent lager gelegen zones die variëren tussen +15m en +18m TAW. De hoger gelegen zones stemmen overeen met bebouwing terwijl de lager gelegen zones door groene beplanting en bomen worden ingenomen. Het reliëf stijgt opnieuw naar het noordoostelijke uiteinde van het plangebied toe gezien zich daar opnieuw bebouwing concentreert (zie figuur 11, bijlage 29b).

Figuur 11: DTM Vlaanderen – detail met hoogteprofielen en onderzoeksgebied (bijlage 29b)

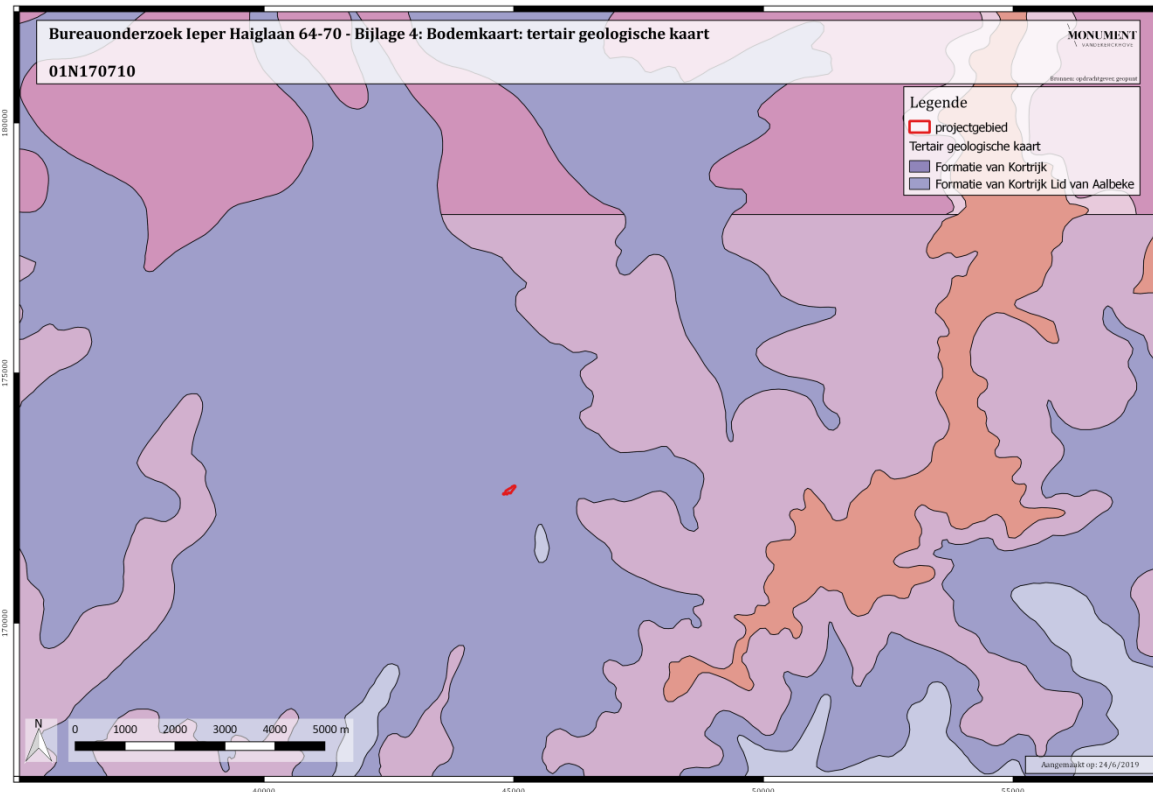
De bodemgebruiksk kaart (zie figuur 12, bijlage 5) wijst op de verschillende functies van het onderzoeksgebied. Een groot deel dat zich voornamelijk over de oostelijke helft uitstrekt wijst op het gebruik van de bodem als akkerland met een klein aandeel loofbos. In het westen en zuidwesten staat het plangebied als andere bebouwing. In het uiterste zuidwestelijke deel is ook de aanduiding van de Haiglaan als gewestweg aangeduid.

Figuur 12: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding projectgebied

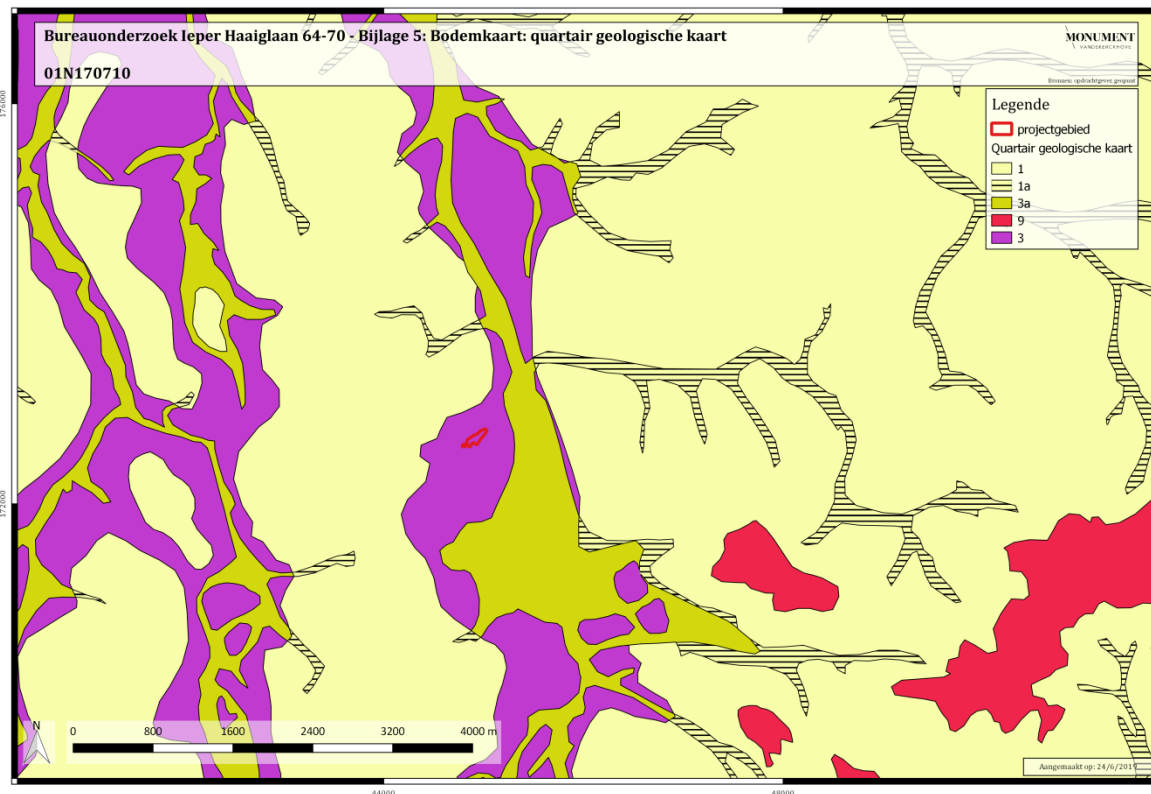
2.1.3. Geologische situering

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen van het Lid van Aalbeke (zie figuur 13, bijlage 4). Dit 12 tot 15m dikke sediment bestaat uit donkergrijze tot blauwe siltige klei met glimmers. Het is een homogene mariene afzetting zonder zandfractie. Het lid behoort tot de Formatie van Kortrijk. Dit lid kan een dikte van 100m bereiken en rust op de Formatie van Landen. De afzettingen dateren uit het Onder-Eoceen.

Figuur 13: bodemkaart: tertair geologische kaart (bijlage 4)

De Quartair geologische kaart (zie figuur 14, bijlage 5) geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied op de grens ligt van twee quartairgeologische profielen die beiden geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie hebben. De basiscode is: ELPw en/of HQ. Dit is een eolische afzettingen van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen) en/of hellingsafzettingen van het Quartair. Het onderscheid tussen de twee profielen wordt gevormd door de Ieperlee. Het oostelijke profiel krijgt nog de bijkomende code FLPw mee. Deze staat voor fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). De dikte van het Quartaire dek bedraagt te Ieper volgens de toelichting bij de quartair geologische kaart zo'n 10m.

Figuur 14: Quartair geologische kaart (bijlage 5)

2.1.4. Bodemkundige situering

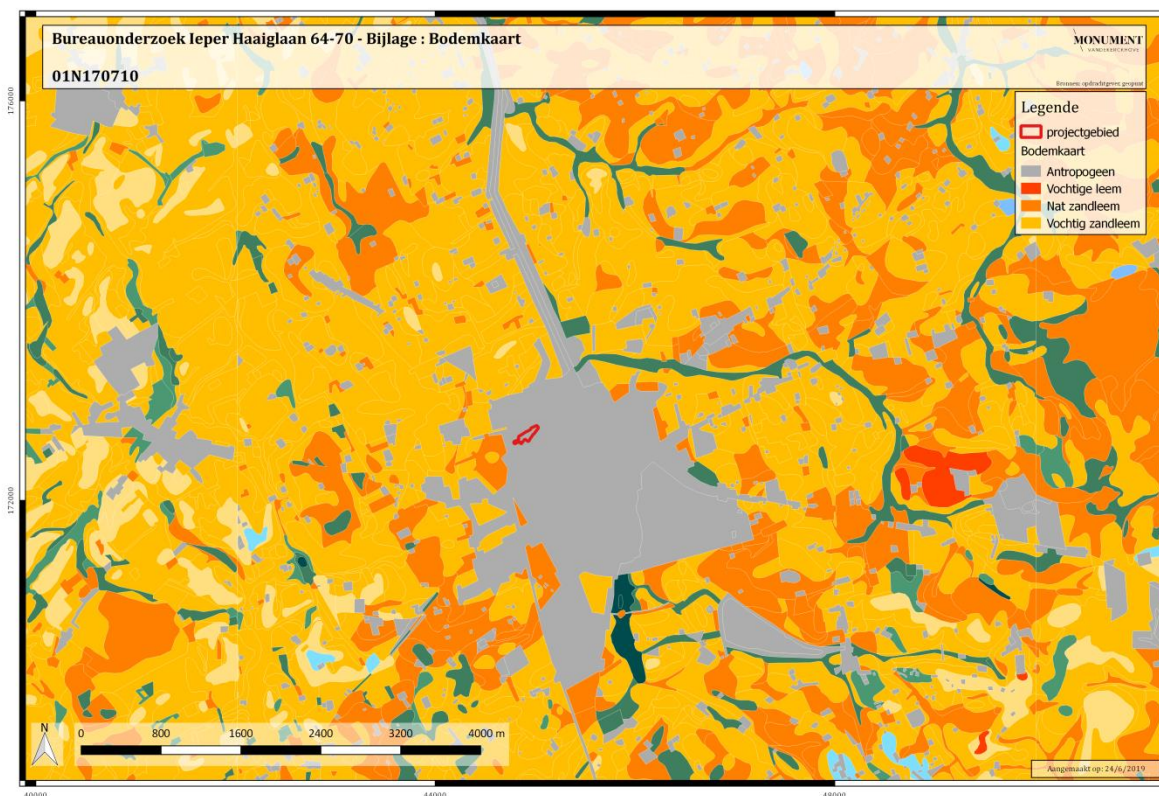
Het gehele plangebied staat op de bodemkaart (zie figuur 15, bijlage 5) gekarteerd als een antropogene zone (OB). De toegewezen code OB staat voor kunstmatige gronden en bebouwde zones. Dit betekent dat het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd is ter hoogte van het plangebied. Geologische boringen nabij het plangebied spreken van 1m tot 1.5m geroerde grond.³²

Ten noorden van het plangebied bestaat de bodem uit een matig droge lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (Pcc). De 25-30cm dikke bouwvoor is grijsbruin en goed humeus. De verbrokkelde B-horizont bevindt zich tussen 50cm en 80cm. Ten westen van het plangebied bestaat de bodem uit een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (Ldc). Onder de Ap komt een bleekbruine uitgeloopte horizont voor dat aan de contactzone met de B textuur zwakke roestverschijnselen vertoont. De B textuur is gaaf en met roest gevlekt bij Ada, bij Ldc is deze verbrokken, sterk gevlekt en door oxydoreductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Op sommige plaatsen wordt het materiaal zwaarder of zandiger in de diepte. Vaak komt het

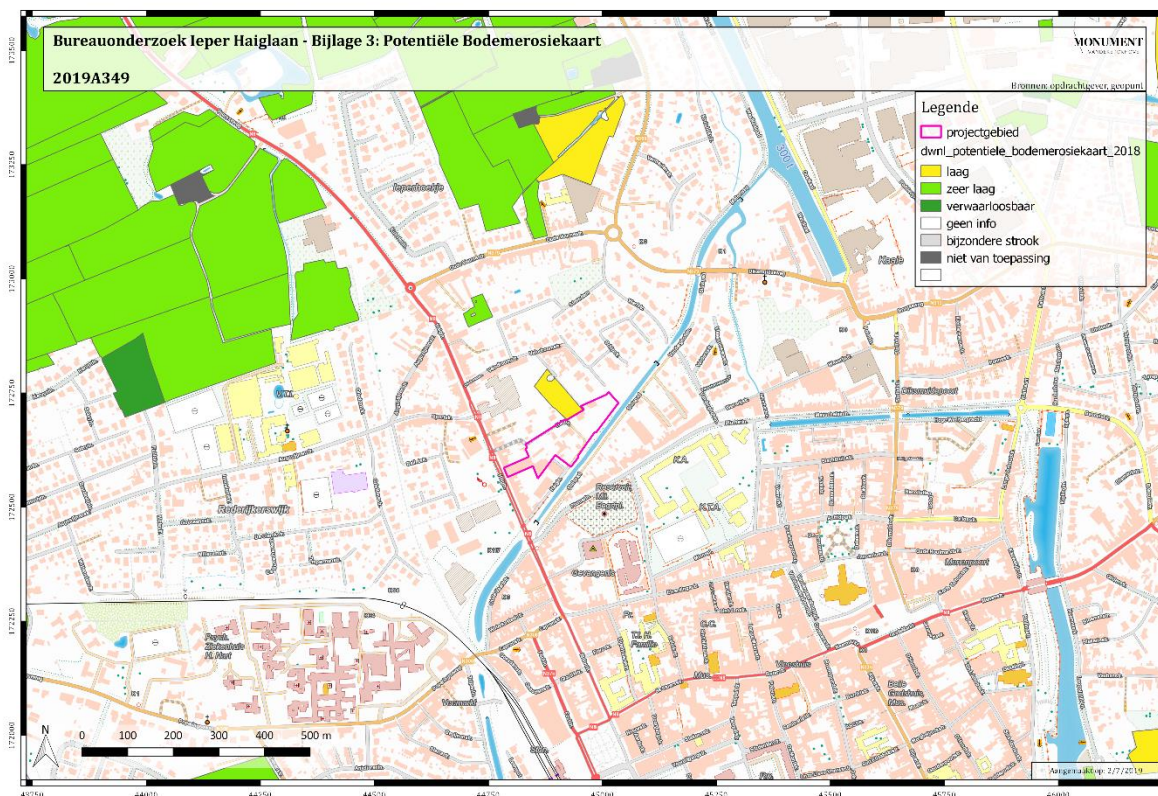
³² <http://www.geopunt.be/>

Tertiair substraat voor op wisselende diepte. Ten gevolge van stagnerend water komt boven het klei- of klei-zandsubstraat een roestige band voor.

De potentiële bodemerosiekaart toont geen gegevens over het projectgebied (zie figuur 16, bijlage 3). Wel ken aan de hand van vergelijkend onderzoek met de omliggende percelen een inschatting worden gemaakt van het potentiële bodemerosiegraad. Deze lijkt te variëren tussen laag en verwaarloosbaar.

Figuur 15: Bodemkaart (bijlage 6)

Figuur 16: Kaart bodemerosie (bijlage 3)

2.2. Historische beschrijving

2.2.1. Algemene historische beschrijving³³

De oudste vermelding van de stad dateert uit 1066. Het gaat om een document waarin sprake is van Iprensis. Een oudere bron uit 961 maakte reeds melding van Ipris. Er is echter twijfel of hier verwezen wordt naar de stad. De naam Ieper verwijst naar de Germaanse benaming Ipara, wat zo veel betekent als rivier met Iepen. Deze rivier is de Ieperlee. Doorgaans wordt verondersteld dat de eigenlijke ontwikkeling van de stad teruggaat op een Karolingische Fiscus. Dit is een aan de keizer belastingplichtig domein. Vermelde aanwijzing hiervoor is het reeds vóór 1102 bestaan van een bedehuis toegewijd aan Sint-Maarten, de patroonheilige van oude fiscuskerken. Verder is er ook de aanwezigheid van een Hoveland. Dit is een voor het uitbatingscentrum gelegen gebied. Er wordt aangenomen dat het forum (de huidige Grote Markt) uit dit Hoveland is gegroeid. Anderen zien eveneens een mogelijke doelbewuste stichting van de stad in de 11de eeuw. De politiek van Graaf Boudewijn V bestond immers ondermeer uit het kunstmatig stichten van steden, gekenmerkt door een dambordpatroon. Vooral in het zuiden van de stad kan daar een aanwijzing voor worden gezien. In elk geval werd de prestedelijke kern gevormd door een castrum, een forum en een kerk die zich allen bevonden nabij een oude landweg en een rivier. De rivier was de toen nog tot aan de Noordzee bevaarbare Ieperlee. Reeds in het midden van de 11de eeuw werd de Ieperlee aangepast door het graven van een rechte oostelijke arm (Scripleet) in opdracht van Graaf Boudewijn V.

De verdere groei van de stad kan gelinkt worden aan het groeiende handelsbelang van de nabij gelegen weg Brugge-Torhout-Ieper-Mesen-Rijsel en de gekanaliseerde Ieperlee. Door het groeiende belang werden tevens nieuwe parochiekerken opgericht (12de eeuw). Ook werd in deze periode de Sint-Maartenskerk van zetel van een kapittel van kanunniken. Omstreeks het midden van de 12de eeuw bouwt de graaf van Vlaanderen een nieuwe burcht ten zuidwesten van de stad, het Zaalhof, met omwalling aansluitend bij de Ieperlee. In 1127 is rond de stad een aarden versterking aanwezig. Omstreeks 1170 ontvangt Ieper stadsrechten van Filips van den Elzas.

De 13de eeuw betekent een bloeiperiode voor de stad door de lakennijverheid. Dit zorgt voor een bevolkingsgroei, een uitbreiding van de bouwactiviteiten en een vergroting van de stadsversterking. Die laatste heeft een onregelmatige vorm, werd voornamelijk opgebouwd uit hout en grachten en telde 9 poorten. De ligging zou uiteindelijk grotendeels de vorm bepalen van de jongere stadsomwalling. Vanaf de tweede helft van de 13de eeuw en de 14de eeuw vindt er een recessie plaats in de lakennijverheid en ontstaat er sociaal-politieke onrust. Daarom wordt tussen 1303 en 1328 beslist om een bijkomende verdedigingsgracht te graven buiten de al bestaande versterking: de Uterste Veste of uiterste vest. Deze had een omtrek van 7,6km. Aan de binnenzijde ervan werd een wal opgeworpen waarop vermoedelijk een houten palissade werd gebouwd. Door het uitbreiden van de versterking moesten ook nieuwe stadspoorten worden opgetrokken. Nog in diezelfde eeuw werd echter beslist de buitenste

³³ Deze informatie werd overgenomen uit: B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016

omwalling terug af te breken en is de oudere omwalling voorzien van een stenen kantelenmuur en bijhorende torens en een gracht.

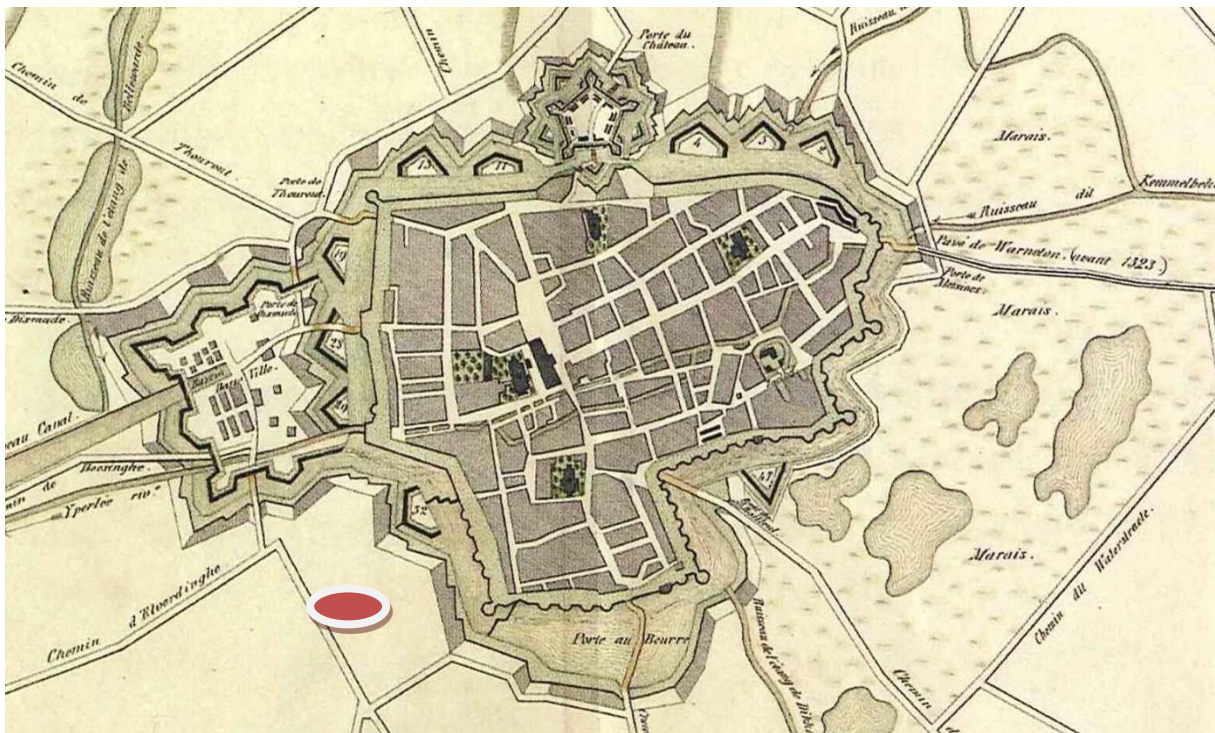
Ook tijdens de 15de en 16de eeuw blijft de lakenproductie dalen. Tevens treed een groot demografisch verval op (van 28 000 inwoners in de 14de eeuw naar 11 000 in het begin van de 15de eeuw). In 1566 worden grote vernielingen aangebracht tijdens de inname van de stad door de Geuzen. Daarom wordt de stadsversterking verder uitgewerkt onder Filips II (o.a. begrachte ravelijnen in het noordoosten van de stad). Op kerkelijk bestuursniveau wint de stad ondertussen wel aan belang. Het bisdom Ieper met de Sint-Maartenskerk ingericht als kathedraal ontstaat in 1559.

In de 17de en 18de eeuw wordt Ieper belangrijk als grensstad. Daarbij zijn er wisselende actoren. Eerst gaat het om de Habsburgers en de Oostenrijkse Nederlanden tegen Frankrijk. Later is het Frankrijk ten opzichte van Spanje en Oostenrijk. Dit gaat gepaard met verschillende belegeringen en innamen. In 1678-1713 wordt door de Fransen een definitieve verdediging opgebouwd rond de stad, naar een ontwerp van Vauban. In 1782 wordt reeds een groot deel van de buitenwerken afgebroken. In deze periode zijn er ook belangrijke infrastructuurwerken. Tussen circa 1638-1640 wordt gestart met het graven van het kanaal Ieper-IJzer of het Ieperleekanaal. Hiervoor zijn niet enkel economische drijfveren, maar zijn vooral militaire van belang. Tevens treedt er opnieuw een bevolkingsgroei op en wint de huisnijverheid aan belang. Bovendien neemt de bouwactiviteit opnieuw sterk toe in het begin van de 17de eeuw met de zogenaamde Vlaamse Renaissancestijl.

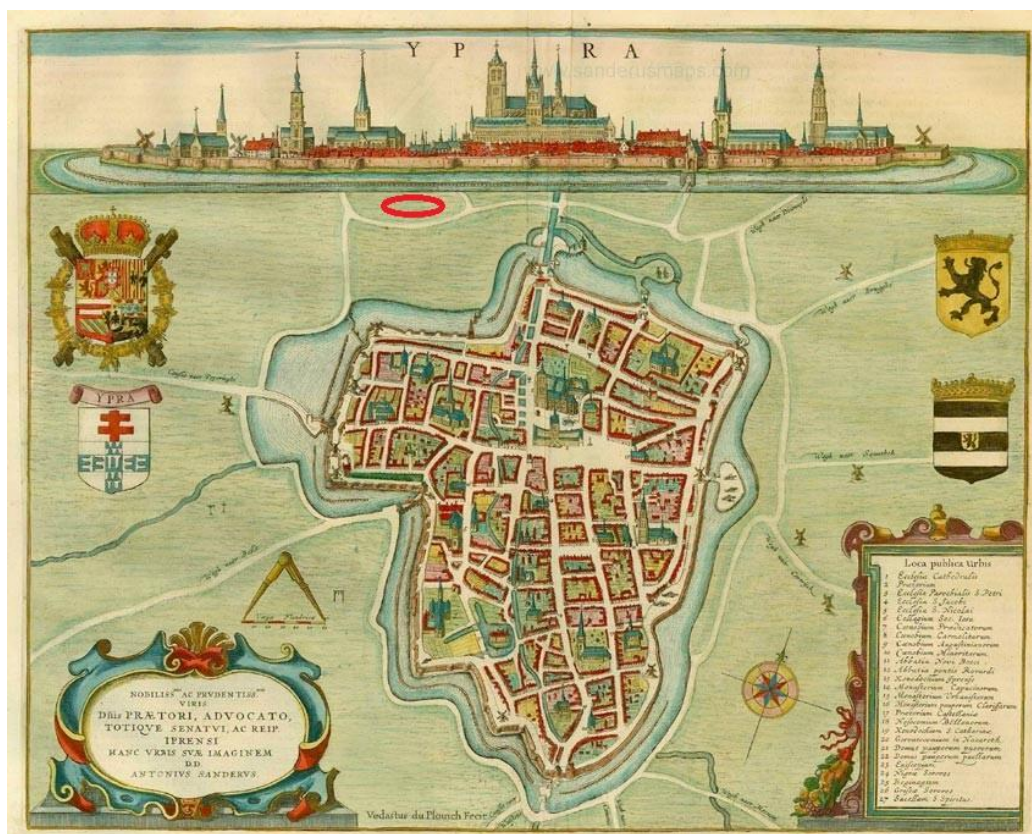
In 1801 wordt het bisdom afgeschaft. Later in de 19de eeuw is er de komst van het Hollandse bewind (1815-1830). De Vaubanversterking wordt nu wat aangepast als verdediging tegen de Fransen. Ook worden verschillende kazernen en kruidmagazijnen gebouwd. De ontmanteling ervan wordt echter al snel ingezet (vanaf 1853). Slechts een deel ervan blijft bewaard. Elders wordt de grond verkaveld. In 1853 is er de bouw van het station. Begin 20ste eeuw is er een eerste stadsuitbreiding buiten de oude vesten (1903). Deze is te situeren in de buurt van het station. Deze inplanting was mogelijk door het deels slopen en dempen van de versterkingen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt de stad nagenoeg totaal verwoest. De noord-zuid – frontlijn vormde een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamd Ypres Salient of Ieperboog. Dit vormde een belangrijke locatie in de stellingenoorlog na het stranden van het Duitse offensief. Er kwamen grote Duitse aanvallen, gekend als het eerste (1914), de tweede (1915) en de derde slag bij Ieper (1917). Ondanks de bijna totale verwoesting, is de stad nooit ingenomen. Na de oorlog was er een trage wederopbouw die pas na de Tweede Wereldoorlog is vervolledigd. Daarna ontstond een industriële ontwikkeling in en rond de stad en kwam geleidelijk een grote woonuitbreiding tot stand.

2.2.2. Historische beschrijving projectgebied

Over de historische situering van het projectgebied vóór de 18^e eeuw is niet veel in detail geweten. De kaarten van Sanderus uit 1649 (zie figuur 18) en Atlas De Wit uit 1698 (zie figuur 19) en figuur 17 geven aan dat het plangebied buiten de stadskern van Ieper is gelegen. Een stadsplan van Ieper (ca. 1670) toont de aanleg van een versterking rond de stad. De aanduiding van het plangebied op deze kaarten is geen sinecure. Mogelijk doorsnijdt een weg de onderzoekzone. Het is dan ook aannemelijk dat er zich bewoning langs deze weg heeft ontwikkeld die zich eveneens binnen de contouren van het onderzoeksgebied bevonden.

Figuur 17: Stadsplan Ieper rond ca. 1670 onder Spaans bewind. Met aanduiding projectgebied (© S.n., 2007, p14).

Figuur 18: *Flandria Illustrata* door Sanderus (1649) met aanduiding van uit te vergroten sectie (<https://sanderusmaps.com/>) (bijlage 13)

Figuur 19: Atlas De Wit (1698) (<https://commons.wikimedia.org>) (bijlage 14)

Vanaf de 18de eeuw beschikt men over enig betrouwbaar gedetailleerd kaartmateriaal. Dankzij de kaarten van Baillieu (1744) en J.J.J. Vereecke (1858) kan de evolutie van de versterkingen doorheen de tweede helft van de 18de eeuw en de eerste helft van de 19de eeuw worden gevolgd (zie figuren 20-21 en figuren 24-28 en figuur 29). De Ferrariskaart uit 1777 (zie figuur 22 en 23, bijlage 7 en 8) en de topografische kaart Vandermaelen (zie figuur 32, bijlage 11) uit 1846-1854 tonen aan dat het plangebied ter hoogte ligt van de 18^e en 19^e eeuwse stadsomwalling van Ieper. Dit is ook af te leiden uit de Atlas der buurtwegen uit 1841 (zie figuur 29, bijlage 10) en de Popp-kaart uit 1842-1879 (zie figuur 31, bijlage 9).

De kaart van Baillieu en de Ferrariskaart laten duidelijk zien dat het plangebied deel uitmaakt van de Vaubanversterking dat door de Fransen werd opgebouwd in 1678-1713. In 1744 onderging de Bourgondische omwalling veranderingen – zo werd ter hoogte van het hoornwerk van Elverdinge een stuk van de omwalling gemoderniseerd. Tijdens het bewind van Jozef II werden de voorwerken van de versterking geslecht (zie figuur 24). Slechts enkele ravelijnen en redoutes in de inundatie van Mesen en Belle bleven behouden. Ook de hoofdomwalling met tenailles bleef intact. Vanaf 1792 werd de stad opnieuw door demi-lunes omgeven en er kwam een nieuw hoornwerk ter hoogte van het hoornwerk van Elverdinge (zie figuur 25). Onder Frans bewind (vanaf 1795 tot 1815) werd een groot deel van de stadsversterking opnieuw afgebroken (zie figuur 26). Het hoornwerk van Elverdinge kreeg echter een gedeeltelijke restauratie. Onder het Brits- Hollands bewind vanaf 1815 werd de stadsversterking aangepast als verdediging tegen de Fransen (zie figuur 28). Na de slag bij

Waterloo (1815) werd Langsheen de Elverdingestraat een kruitmagazijn opgericht, er werden versterkingen aangelegd rond het Minneplein, een vijftal lunetten werden opgetrokken aan de noordwestelijke zijde en het hoornwerk van Antwerpen onderging grote veranderingen (zie figuur 29). We zien hier een weg richting de toegangspoort het projectgebied. Mogelijk kan zich hierlangs ook bebouwing ontwikkeld hebben. Vanaf 1856 ging men over tot de afbraak van de buitenvestingen (zie figuur 30). De hoofdwal bleef behouden met twee contregardes en één demi-lune ten zuidwesten. De gronden die op deze manier vrij kwamen; gingen in openbare verkoop. Nadien volgde de demping van de grachten aan de noordwestzijde.

Door stadsuitbreidingen in de 20e eeuw en de verwoestingen gedurende de Eerste Wereldoorlog werd de omwalling gesloopt, gedempt en verwoest. Ook ter hoogte van het plangebied. Omwille hiervan is er nagenoeg niets meer te zien van de oude stadsomwalling op de luchtfoto's (zie figuur 35 tot 36, bijlage 15 tot 18). Zoals eerder reeds besproken had Ieper zwaar te lijden onder de Eerste Wereldoorlog. De trenchmaps tonen de aanwezigheid van een aantal relictten in de nabijheid van het onderzoeksgebied. De Haiglaan biedt plaats aan een spoorlijn. (zie figuur 34).

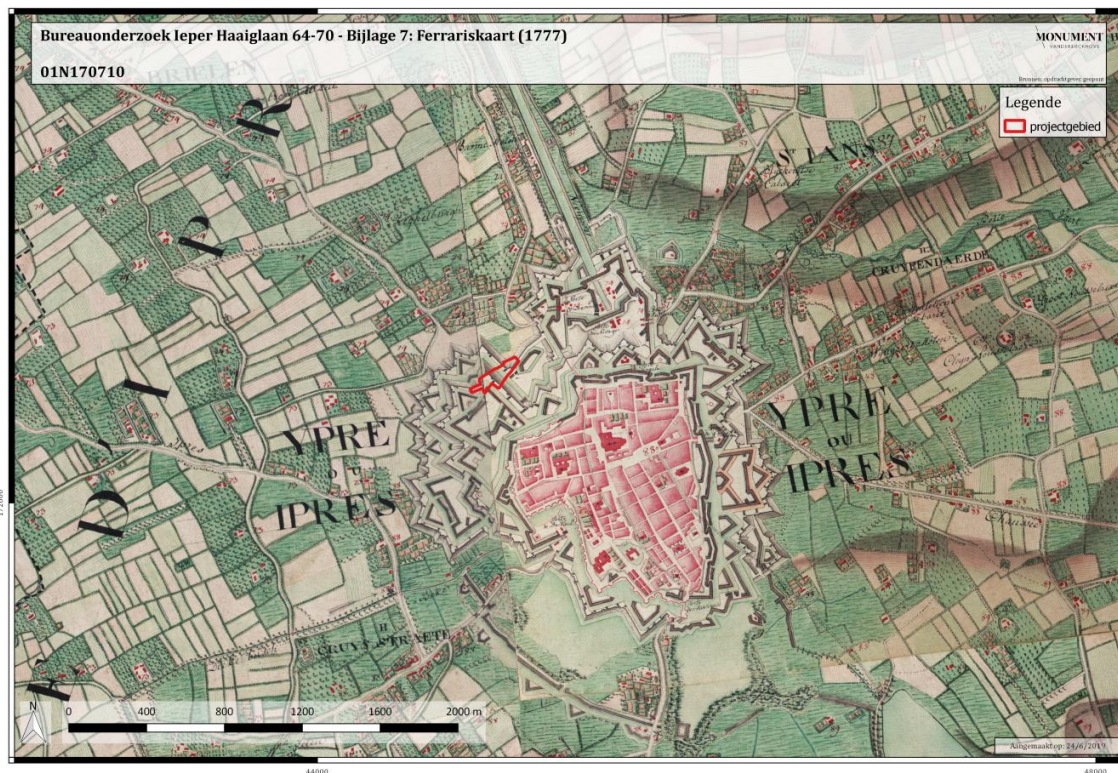
Al van voor de Eerste Wereldoorlog is een deel van het terrein bebouwd en dit blijft zo gedurende de 20^e eeuw. Hier blijft de algemene lay-out behouden waarbij zich langsheen de Haiglaan de dichtste bebouwing bevindt. De meer oostelijke percelen kennen een meer open bebouwing met groenzones.

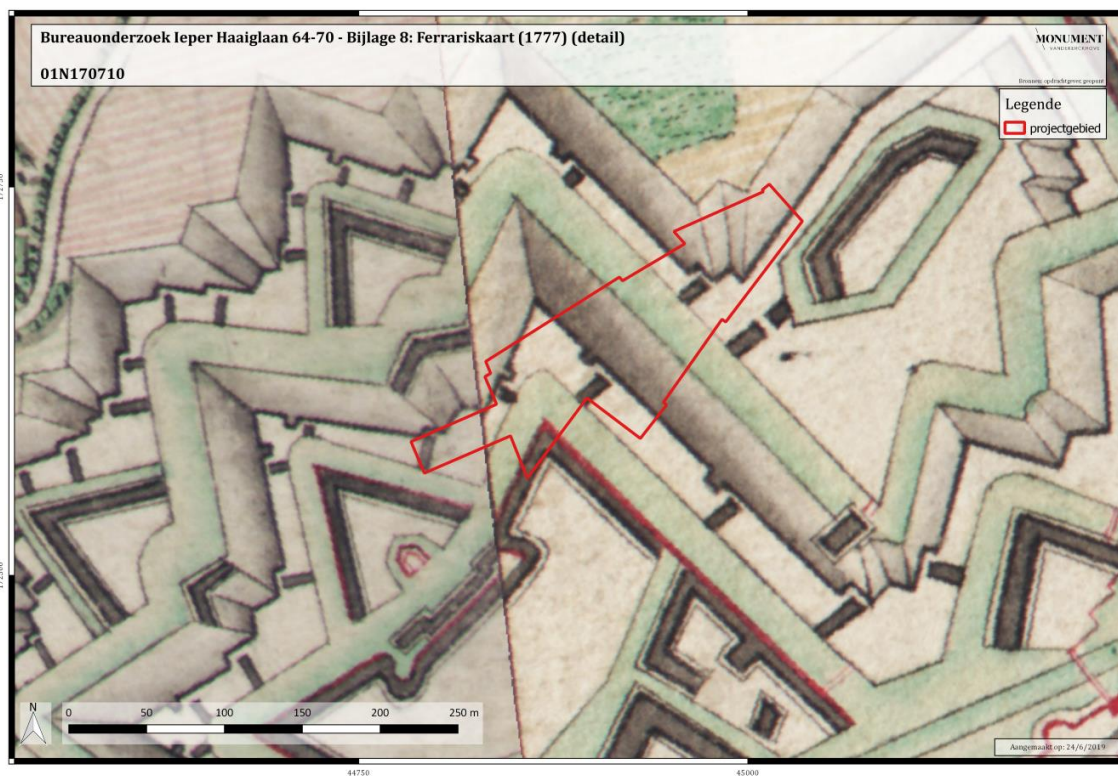
Figuur 20: Kaart Baillieu stadsplan Ieper 1744. Aanduiding uit te vergroten detail. (bron: www.cartesius.be).
Het noorden is links op de afbeelding

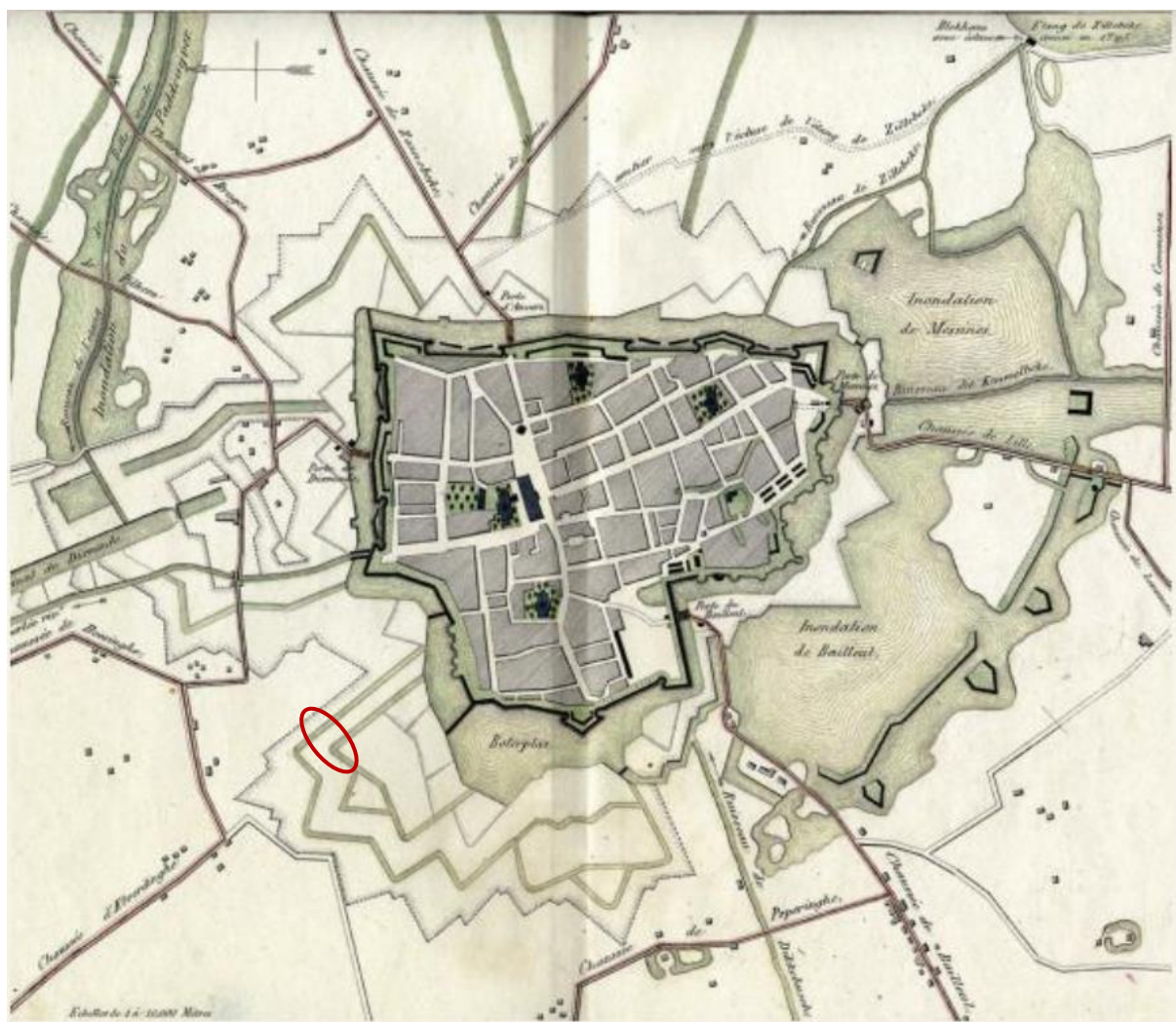
Figuur 21: Kaartdetail Baillieu stadsplan Ieper 1744. Aanduiding bij benadering van projectgebied (bron: www.cartesius.be). Het noorden is links op de afbeelding

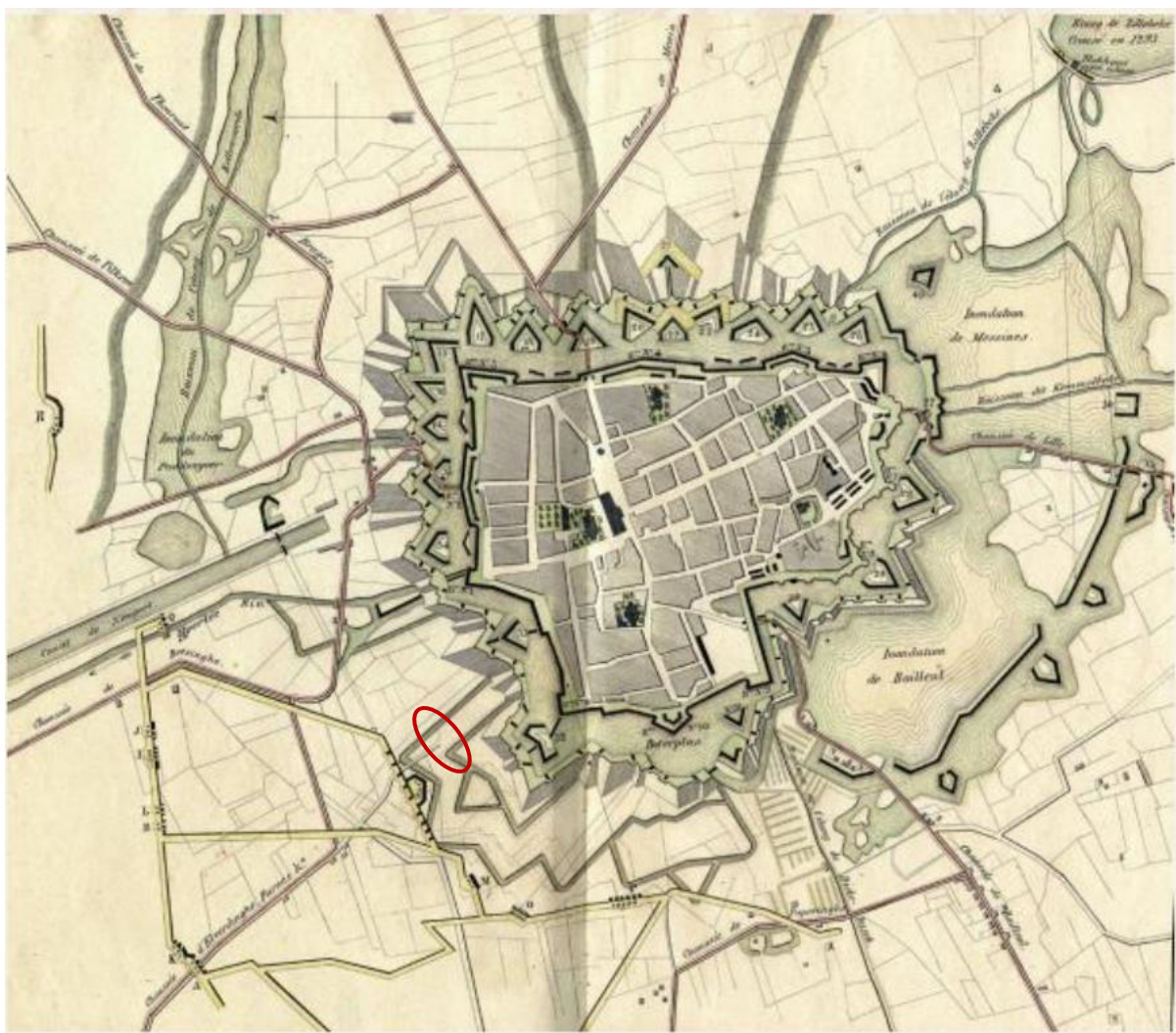
Figuur 22: Ferraris kaart 1777 (bijlage 7)

Figuur 23: Ferraris kaart 1777 detail (bijlage 8)

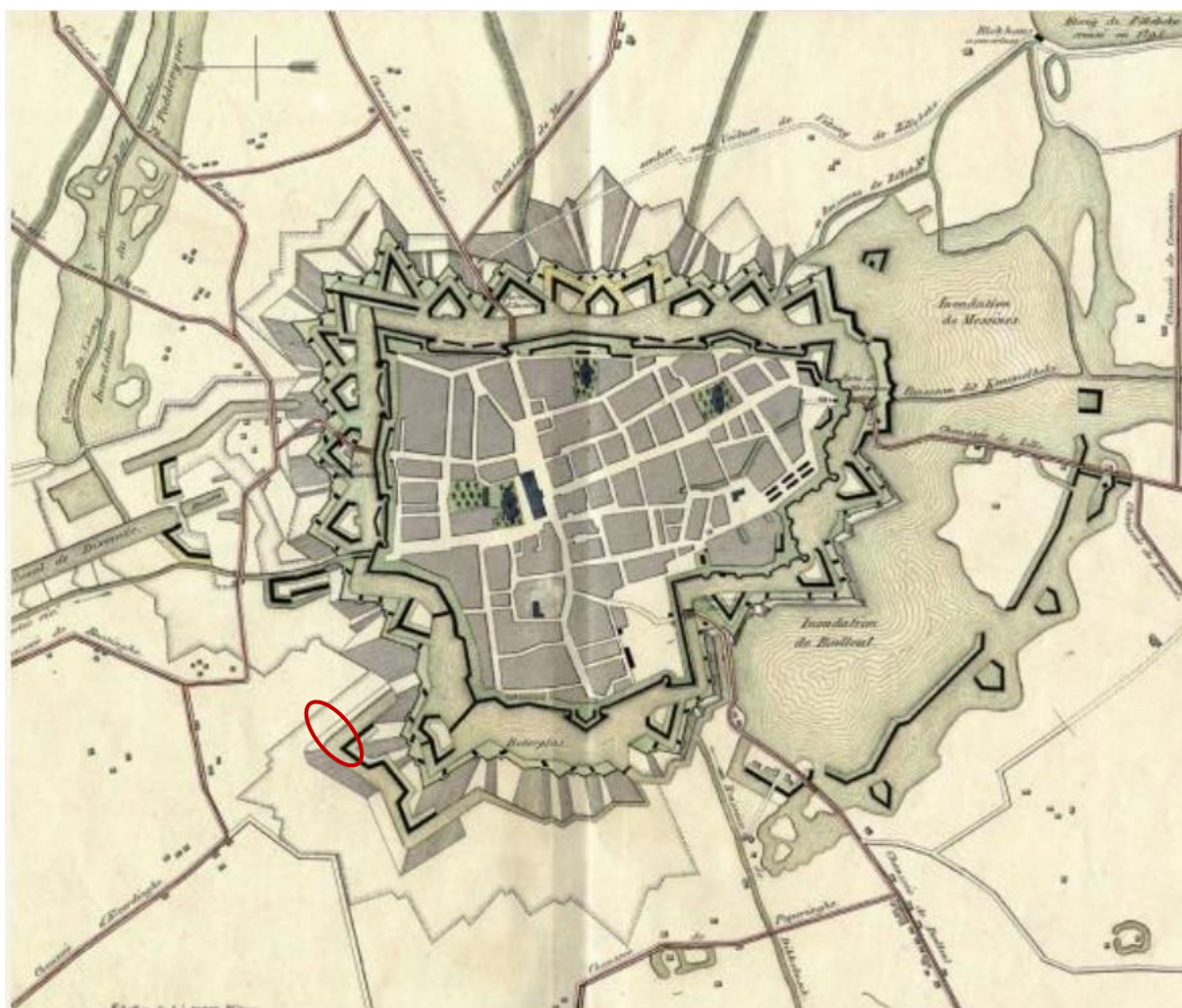
Figuur 24: Kaart Vereecke uit 1856. Toestand stadsversterking Ieper in kort na 1783. Aanduiding bij benadering van projectgebied. (bron: https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban)

Figuur 25: Kaart Vereecke uit 1856. Toestand stadsversterking Ieper in 1794. Aanduiding bij benadering van projectgebied. (bron: https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban)

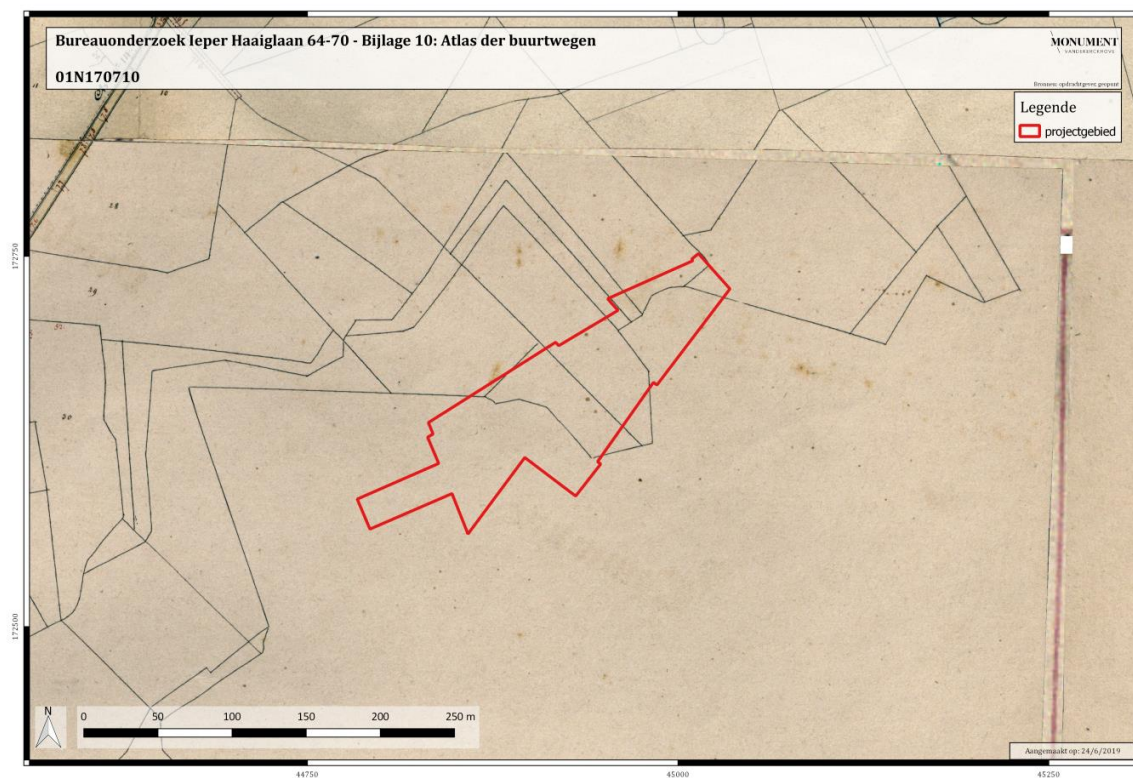
Figuur 26: Kaart Vereecke uit 1856. Toestand stadsversterking Ieper in 1814. Aanduiding bij benadering van projectgebied. (bron: https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban)

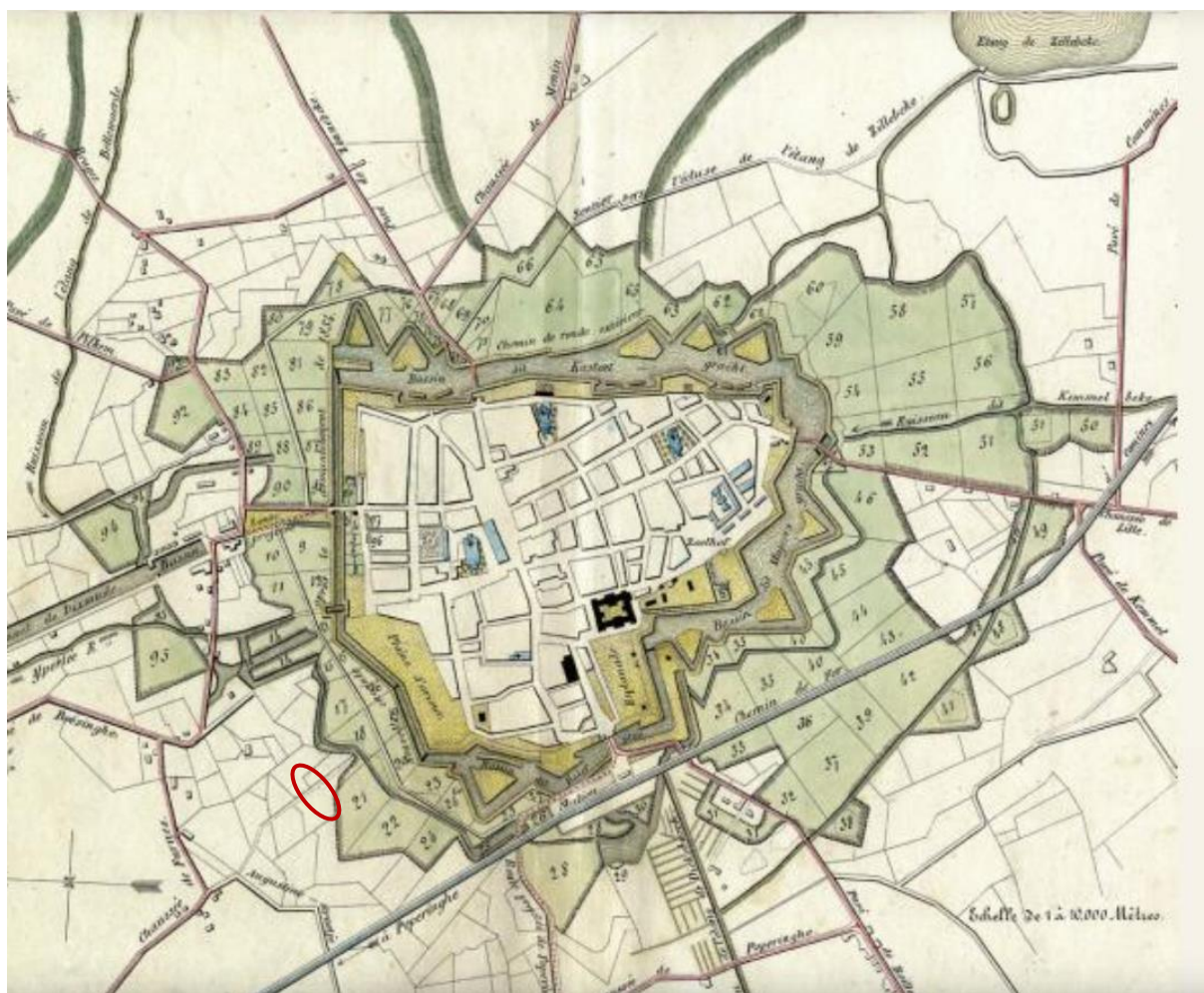
Figuur 27: Kaart Vereecke uit 1858. Toestand stadsversterking Ieper in 1815. Aanduiding bij benadering van projectgebied. (bron: https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban)

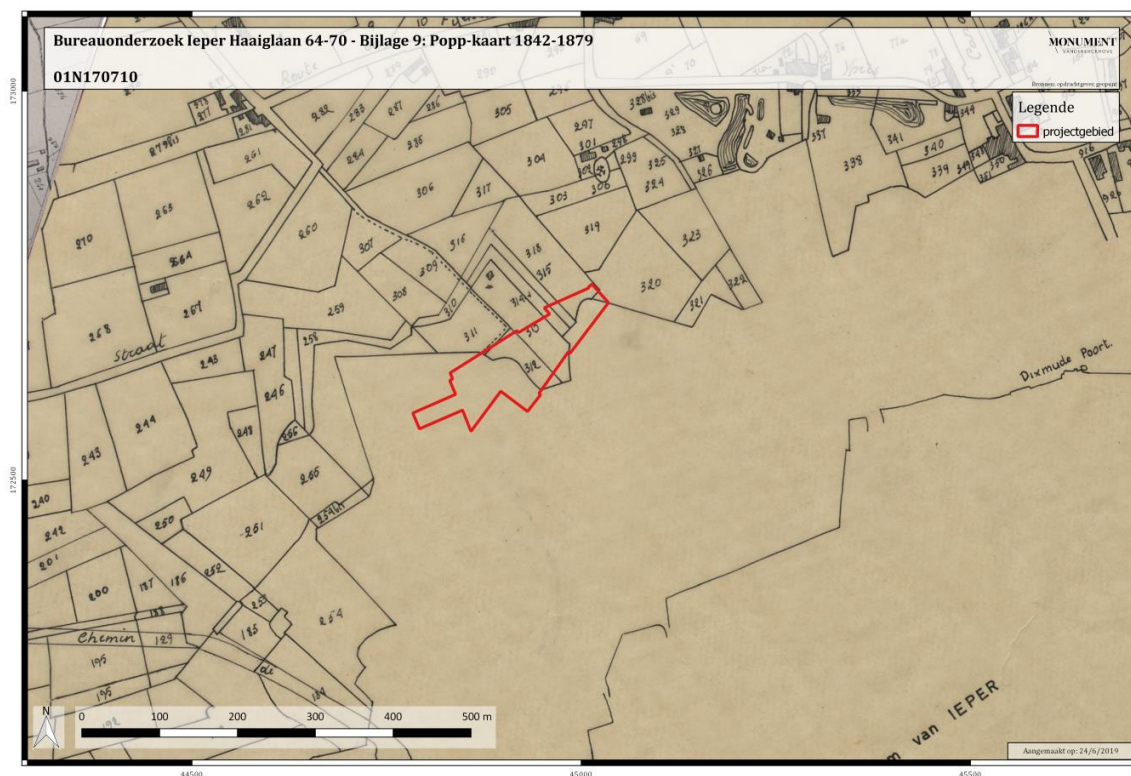
Figuur 28: Kaart Vereecke uit 1858. Toestand stadsversterking Ieper in 1830. Aanduiding bij benadering van projectgebied. (bron: https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban)

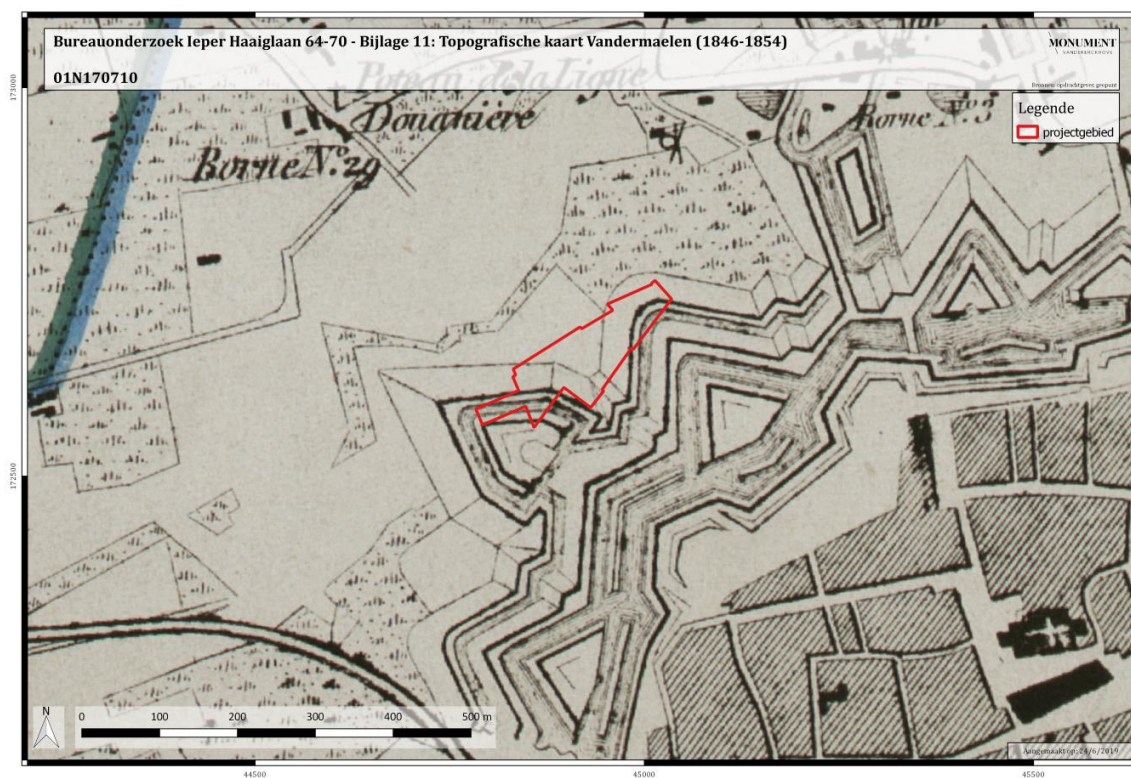
Figuur 29: Atlas der buurtwegen 1841 (bijlage 10)

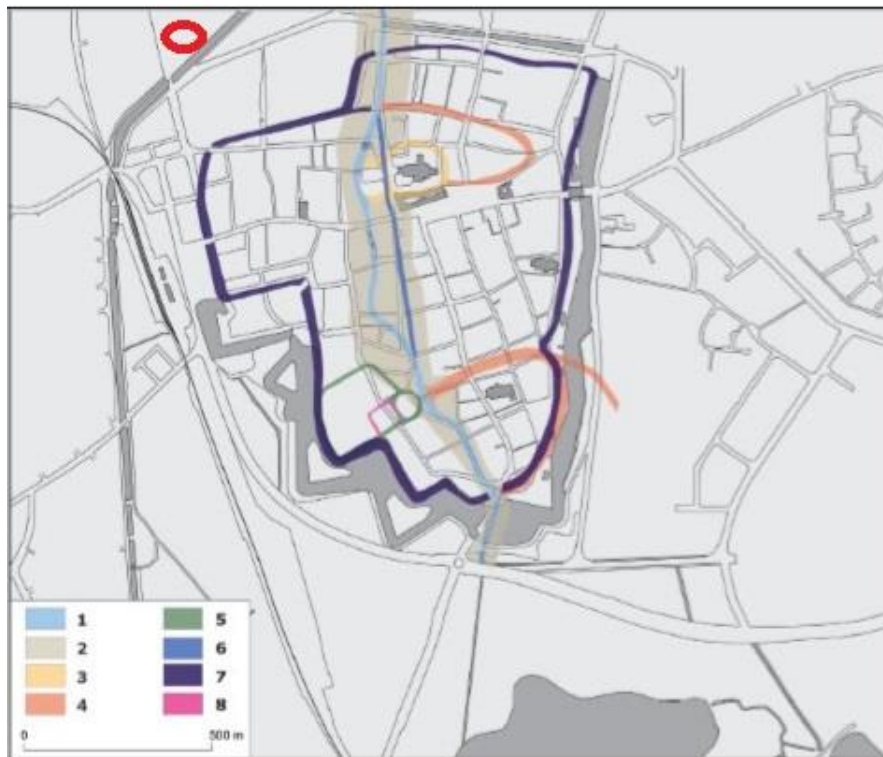
Figuur 30: Kaart van Vereecke uit 1858. Toestand stadsversterking Ieper in 1856. Aanduiding bij benadering van projectgebied. (bron: https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban)

Figuur 31: Popp-kaart 1842-1879 (bijlage 9)

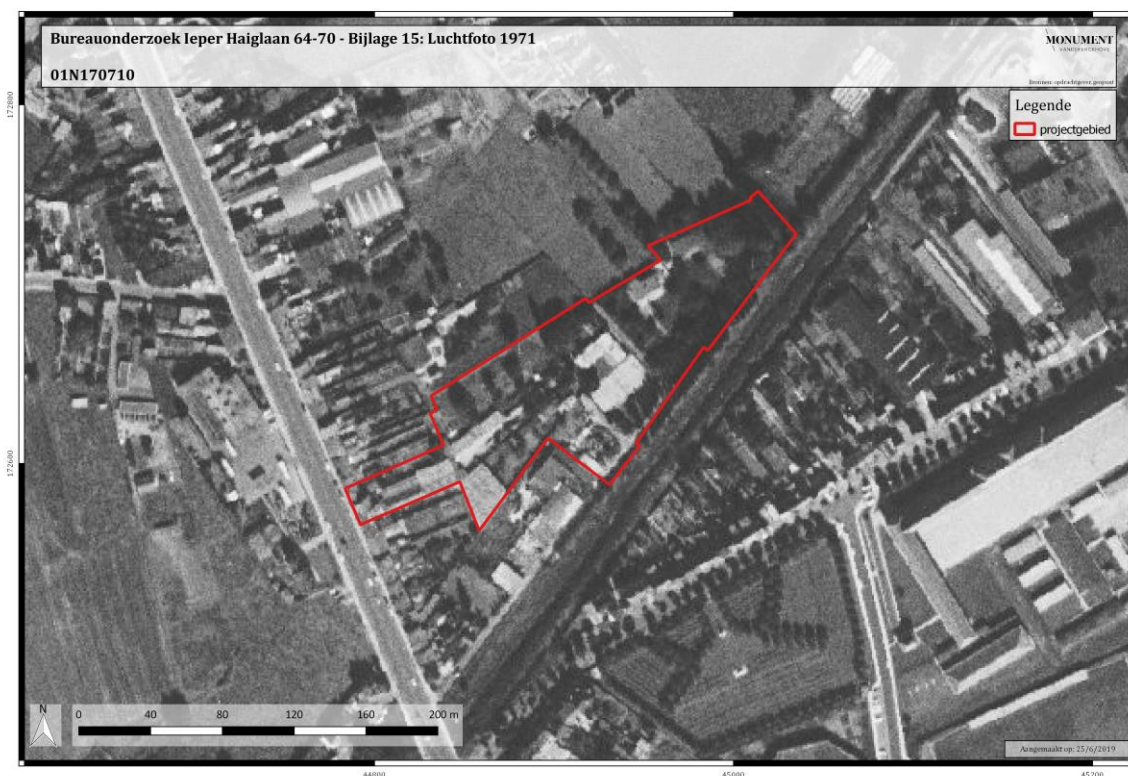
Figuur 32: Topografische kaart Vandermaelen 1846-1854 (www.geopunt.be) (bijlage 11)

Figuur 33: De Sceuvelsgracht rondom de Sint-Maartenskern (bovenaan). Legende: 1. Ieperlee 2. Vallei van de Ieperlee 3. Sint-Maartens motte en neerhof 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de - 12de eeuw) 5. Zaalhof - motte en neerhof (vanaf 1127) 6. Schipleet 7. Omwalling 8. Gereduceerd neerhof van het Zaalhof (Dewilde M., 2015) (bijlage 12)

Figuur 34: Aanduiding van projectgebied op een trenchmap 15 mei 1918 (bron: <https://maps.nls.uk>)

Figuur 35: Luchtfoto 1971 (bijlage 15)

Figuur 36: Luchtfoto 1990 (bijlage 16)

Figuur 37: Luchtfoto 2015 (bijlage 17)

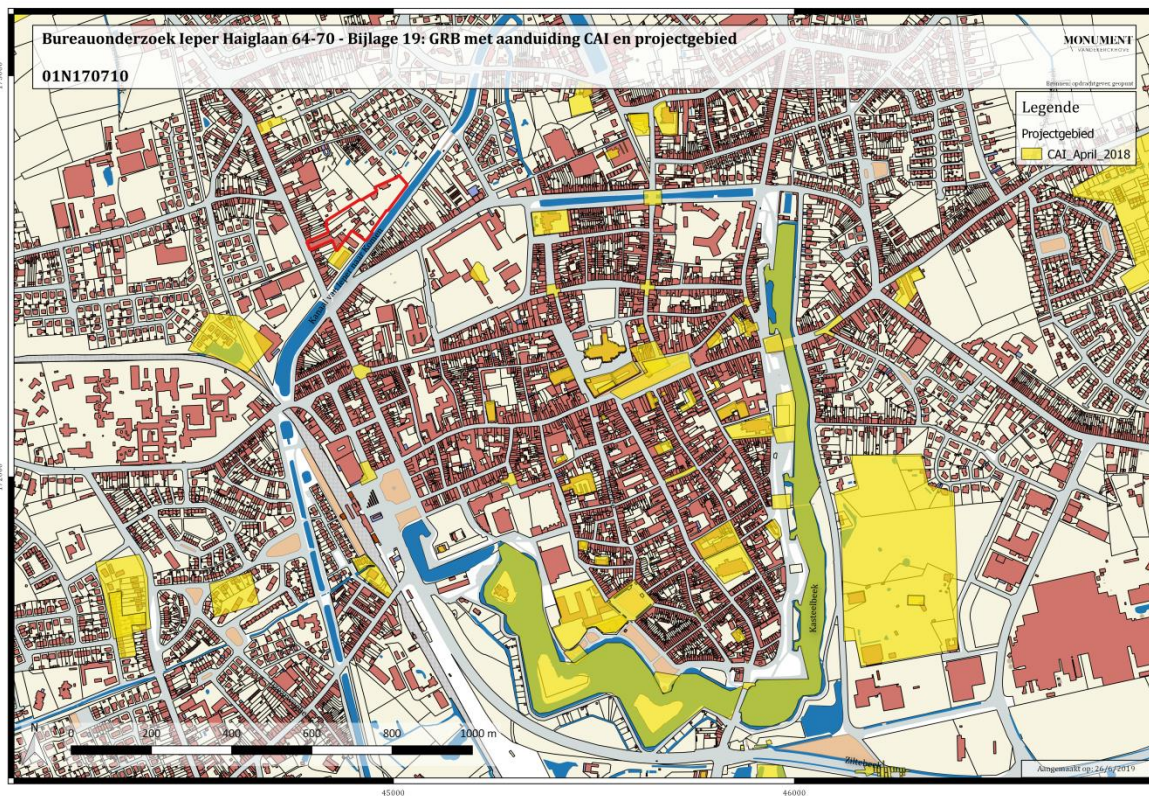
Figuur 38: Luchtfoto 2018 (bijlage 18)

2.3. Archeologisch kader

In de afgelopen jaren werden meerdere archeologische onderzoeken verricht in de directe omgeving van het plangebied en in de binnenstad van Ieper (zie figuur 39, bijlage 19). Hieronder worden de archeologisch onderzochte zones in vier categorieën opgedeeld, namelijk:

- Buiten de Uterste Veste (zie figuur 38)
- Tussen de Uterste Veste en de 18^e eeuwse stadsomwalling
- Op de 18^e eeuwse stadsomwalling
- Binnen de 18^e eeuwse stadsomwalling

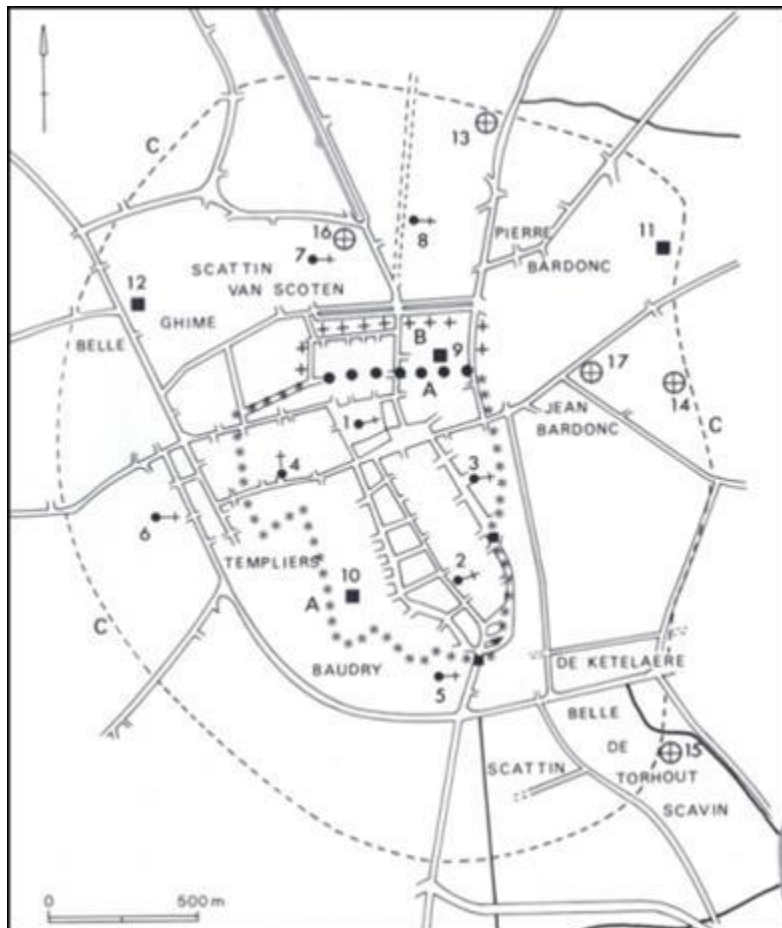
Het plangebied behoort tot de categorie 'onderzoek op de 18^e eeuwse stadsomwalling'.

Figuur 39: GRB-kaart met aanduiding CAI en projectgebied

2.3.1. Onderzoek buiten de Uterste Veste

In deze categorie werden enkel de archeologisch onderzochte zones binnen een straal van 500m van het plangebied opgenomen. Figuur 40 toont de locatie van de Uterste Veste.

Figuur 40: Ieper en de buitenwijken tijdens de 13^e eeuw met aanduiding Uterste Veste (stippellijn) (MUS O. 1998)

In 2017 werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd door Ruben Willaert bvba in de Augustijnenstraat (**CAI ID 219903**). In het proefsleuvenonderzoek werd de 14de eeuwse Uterste Veste aangesneden. De vestingsgracht liep parallel met en deels onder de Augustijnenstraat. De gracht werd slechts gedeeltelijk onderzocht tijdens het vooronderzoek door middel van 1 dwarscoupe. Er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.³⁴

³⁴ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/219903>; VERDEGEM, S, 2017

2.3.2. Onderzoek tussen de Uterste Veste en de 18^e eeuwse stadsomwalling

In deze categorie worden de archeologisch onderzochte zones, binnen een straal van 500m van het plangebied, die gelegen zijn op de Uterste Veste ook meegerekend.

De oudste sporen zijn Romeinse brandsporen, gevonden langs de Oostkaai, enkele honderden meters ten noorden van het projectgebied (**CAI ID 74991**). Tijdens een opgraving naar aanleiding van de verkaveling van De Vloei (**CAI ID 20780**), ten oosten van het Ieperse stadscentrum, werden enkele kuilen met Romeins materiaal aangetroffen.³⁵

Op het einde van 2015 werd door Ruben Willaert bvba even ten westen van het projectgebied op gronden langs de Augustijnenstraat opgegraven. Het project vond plaats op een min of meer noord-zuid-georiënteerd projectgebied. Verspreid over het terrein werden bomkraters en andere sporen uit de eerste wereldoorlog aangetroffen. Daarnaast werden heel wat postmiddeleeuwse greppels aangetroffen, die waarschijnlijk te maken hadden met perceelsindeling. Ook werden een heel aantal niet nader te dateren paalsporen aangetroffen en een brede gracht, die geïnterpreteerd werd als de 14de-eeuwse versterking of de Uterste Veste.³⁶

In 2017 voerde Ruben Willaert bvba opnieuw een archeologisch vooronderzoek uit. Dit heeft de 14^e eeuwse verdedigingsgracht en wal van Ieper op kaart gezet (**CAI ID 219928**).

In het begin van de 14de eeuw, na een heropflakking van de Vlaams-Franse twisten, werd een tweede stadsomwalling aangelegd, de zogenaamde “Uterste veste”. Met de aanleg werd begonnen in 1302, maar deze werd pas voltooid in 1328. Doel van deze stadsomwalling was de beveiliging van de buitenparochies. De totale lengte van de verdedigingsgordel bedroeg 7,6km en omsloot een areaal van 500ha. Na een mislukte Engelse belegering in 1383 werd deze buitenste verdedigingsgordel opgegeven en teruggelegd op de 13de-eeuwse omwalling. Deze defensieve gordel bestond uit een gracht met aarden wal langs de binnenzijde. Boven op de aarden wal was wellicht een houten pallisade opgetrokken. Op de invalswegen werden poorten gebouwd. Het exacte verloop is niet gekend. Archeologisch werd de buitenste walling waargenomen bij het archeologisch onderzoek op de locatie van de Verdrongen Weiden en in de Augustijnenstraat. De trogvormige gracht was ca. 18m breed en had een diepte tot 1,75m.³⁷ In 2017 werd door Monument Vandekerckhove een proefputtenonderzoek uitgevoerd op Haiglaan 16-18. Ook hier werd een laat-middeleeuwse gracht aangesneden (**CAI ID 218363**). Vooronderzoek Ieper Haiglaan 19 (2018E265) door Monument Vandekerckhove bracht niet veel extra informatie op. Deze zone lag buiten de 18^e eeuwse stadsomwalling. Het gebied is tot op vandaag onbebouwd gebleven. Hier werd geen verder onderzoek aangeraden.³⁸

³⁵ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

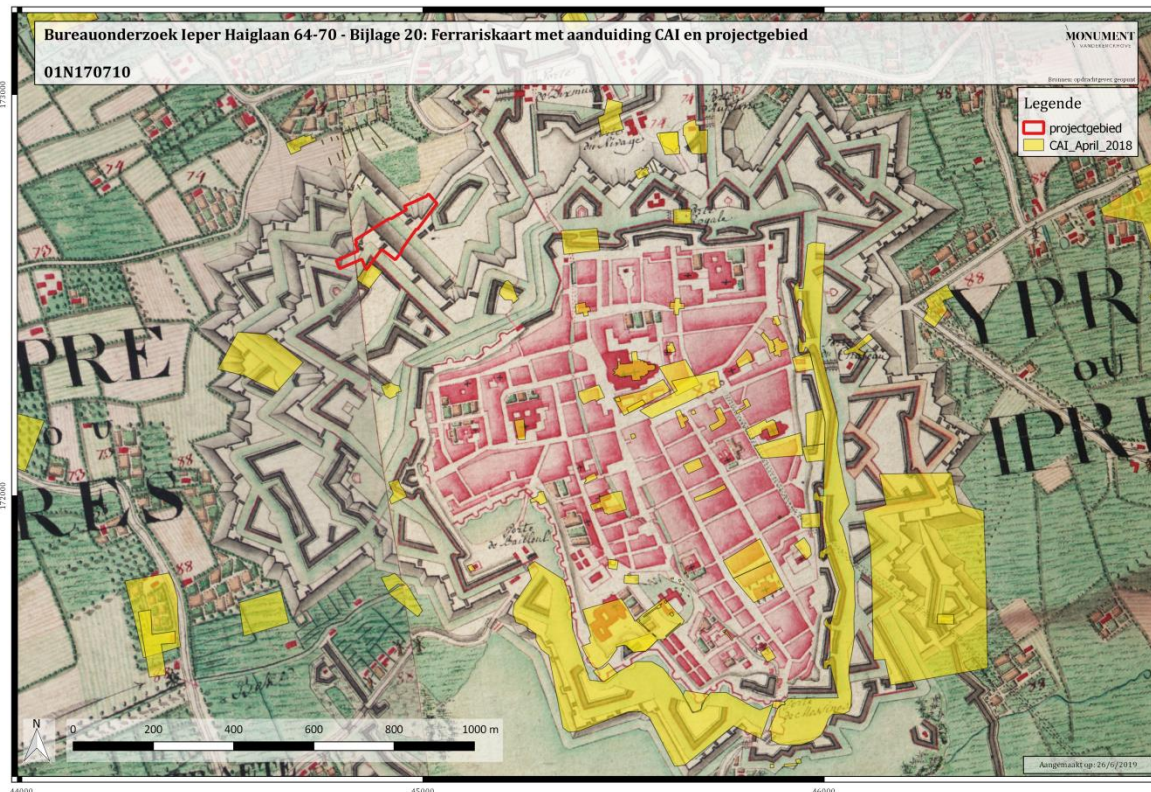
³⁶ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016

³⁷ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/219928> ; Verdegem, S., 2017

³⁸ BARTHOLOMIEUX B., GALLOO P., 2016

Vooronderzoek Ieper Oude Veurnestraat 23 (2017E112) door Ruben Willaert raadt verder proefsleuvenonderzoek aan. Hier worden sporen uit de Eerste Wereldoorlog verwacht.³⁹
Vooronderzoek Ieper Oude Veurnestraat 6 (2016J7) door Baac raadt geen verder archeologisch onderzoek aan, wegen de lage verwachting van archeologische sporen.⁴⁰

2.3.3. Onderzoek op de 18^e eeuwse stadsomwalling

Figuur 41: Ferraris kaart met aanduiding CAI en projectgebied

Ten zuiden van het projectgebied werd bij de aanleg van de residentie De Waterkant (**CAI ID 76555**) in 2001 bij een werfopvolging door het Agentschap Onroerend Erfgoed sporen aangetroffen van een 17de-eeuwse versterking. Deze maakte deel uit van het hoornwerk van Elverdinge. De werfopvolging gebeurde omdat bij de bouw van de appartementsgebouwen een onderkeldering werd gemaakt voor parkeergarages die tot ca. 3m diep werden aangelegd. Bij deze werken werd een bakstenen muur van 50m lang met steunberen en bruggenhoofd aangetroffen. In een hoek van 110° sloot westelijk een 22,5m lange en 1,75m dikke muur aan. De oostflank ervan werd versterkt met 2 steunberen. Een 8,5m lang bruggenhoofd werd eveneens aangetroffen in de zuidwestelijke hoek van de bouwput. Deze constructies maakten deel uit van de kern van het hoornwerk van Elverdinge, dat al in 1743 ontmanteld werd. Naast de sporen van de Vaubanvesting werden er ook oudere, middeleeuwse sporen aangetroffen,

³⁹ De Gryse J., Thys C., Van Goidsenhoven W., De Tollenaere J., Willaert A. 2017

⁴⁰ Vandeplassche A., 2016

zoals een tonput.⁴¹ De locatie van dit onderzoek lijkt op de CAI gedeeltelijk te overlappen met het projectgebied. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de foutmarge van 250m die bestaat op de inplanting van de onderzocht gebieden door de CAI.⁴²

Ten noorden van het projectgebied werd in 2007 ter hoogte van de Steendam door archeologen van het Agentschap onroerend erfgoed een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In de noordoosthoek van het terrein werden twee onderkanten van stookkanalen blootgelegd die telkens aansloten op een rechthoekige bakstenen put (respectievelijk 0,4m op 0,6m en 0,4 op meer dan 1m). Een eenduidige interpretatie kon niet naar voor gebracht worden. Verschillende interpretaties werden naar voren geschoven, waaronder een ast en een mouterij. Daarnaast werden verschillende sporen uit WOI aangetroffen. Er werden geen sporen aangetroffen van de vestingwerken. Iets ten zuiden van deze site werd in hetzelfde jaar, eveneens door Agentschap Onroerend Erfgoed een bijkomend onderzoek uitgevoerd (**CAI ID 155676**). Ten zuiden van de Velodroomstraat, een zijstraat van de Haiglaan, werden toen delen van de gracht behorend tot het hoornwerk van Elverdinge geregistreerd.²⁶

Er werden bij een opgraving, uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, enkele baksteenovens aangetroffen (**CAI ID 207032**). Deze opgraving vond plaats langs de Westkaai, vlakbij de Oude Vaart Ieper-Komen. Dit stuk van de stad behoorde vanaf de 17de eeuw tot de neerstad en maakte deel uit van het vooruit geschoven noordelijke deel van de Vaubanversterking. Op basis van het baksteenformaat (22x10x5cm) zijn de structuren in de 17de eeuw gedateerd. Daardoor zijn ze te linken aan de eerste Vaubanversterking. Tijdens het onderzoek zijn ook de resten van de 17de-eeuwse waterpoort op de Ieperlee onderzocht.⁴³

De Verdrongen Weiden, gelegen ten zuiden en ten zuidoosten van de stad (**CAI ID 95955**), zijn archeologisch belangrijk. Op die plek was een wijk aanwezig (buitenparochie Sint-Michiels, oudste vermelding 1216) waar aan textielverwerking werd gedaan. De wijk dateert van vóór de aanleg van de tweede omwalling (1302-1328) en werd verwoest tijdens het beleg door de Engelsen en de Gentenaren (1383). Op deze locatie werden eveneens sporen gevonden van de buitenste omwalling (Uterste Veste; tot 18m breed) en van de Komenpoort. Het gebied werd onder water gezet als onderdeel van Vaubanverdedigingswerken.⁴⁴

Ook elders werden sporen aangesneden van de stadsversterking. In de Pennestraat werden muren onderzocht van het hoornwerk van Torhout (**CAI ID 155673**). In de noordelijke helft van de binnenstad werd, ter hoogte van het Atheneum (**CAI ID 155674**), een deel van een bastion en verschillende kazematten blootgelegd. Deze worden algemeen in de nieuwe tijd gedateerd.

⁴¹ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

⁴² B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016; Dewilde M. en F. Wyffels 2002

⁴³ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016

⁴⁴ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

Daarnaast werden, onder andere tussen de Rijselstraat, de Wenninckstraat en het Sint-Pieterskerkhof (**CAI ID 76118**) sporen aangesneden van de stadversterking. Het zou gaan om het noordelijk grachtsegment van de halfcirkelvormige omwalling rond de Sint-Pietersportus. In de grachtvulling werd ondermeer een pelgrimsinsigne uit de 2de helft van de 12de eeuw gevonden. Mogelijk gaat het om een deel van de gracht van de tweede stadsomwalling. Ter hoogte van de atletiekpiste van het Hoornwerkpark (**CAI ID 152718**) werden muren van het hoornwerk van Antwerpen vastgesteld.⁴⁵

De CAI toont naast de archeologische onderzoeken ook enkele belangrijke zones uit cartografische en historische bronnen. Zo was er volgens de Popp-kaart een laat-middeleeuwse site met walgracht (**CAI ID 71262**). Laat-middeleeuwse poorten werden gelocaliseerd ter hoogte van de Elverdingpoort (**CAI ID 152645**), de Boterpoort (**CAI ID 152638**). Ook was er een waltoren ter hoogte van de Leeuwentoren. Hierop sloten twee stadsmuren aan. In de 15^e eeuw werd het buitenparement vernieuwd en de schietgaten omgewerkt tot kanongaten. In de 16^e eeuw werd de toren aangepast tot geschutstoren (**CAI ID 76465**).

Bronnen geven ook de 16^e (Spaanse tijd) en 17^e (Vauban periode) eeuwse verdedigingsgrachten aan (**CAI ID 152170** en **CAI ID 152177**). En de citadel dat werd opgebouwd in 1569 (**CAI ID 152179**). In 1678 verving Vauban de citadel door een hoornwerk. In 1815 was dit het Hoornwerk van Antwerpen. Nu is deze zone een park.⁴⁶

In 1980 werden de resten van de predikherentoren en de overwelfde gang ernaartoe opgegraven (**CAI ID 76509**). De toren werd opgezet in 1398 en afgebroken in 1853. Deze werd met puin opgevuld.⁴⁷

In 2013 werd door ADEDE werden ter hoogte van Maarschalk Frenchlaan muurresten aangetroffen die toegeschreven worden aan de Vauban-versterking (**CAI ID 163937**).⁴⁸

In de Diksmuidsestraat (**CAI ID 152717**) werd de onderste vulling van de stadsgracht uit 1450-1550 blootgelegd. Daarnaast kwamen ook de 17^e eeuwse muren die geassocieerd worden met de post-middeleeuwse stadsversterking. De resten van een brugpeiler wijzen op een 17^e eeuwse brug over de stadsgracht.⁴⁹

In 1990 werd het onderdeel van de oostelijke hoek van de Vaubanversterking opgegraven (**CAI ID 76122**). De muurkern bestaat uit rode baksteen. De binnenzijde van de hoek was als kazemat ingericht. Ook was er een laatmiddeleeuwse sluisconstructie, opgebouwd uit zand- en baksteen, waardoor de Ieperleed de stad verliet, en een aanlegkade.

⁴⁵ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

⁴⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

⁴⁷ MUS O. 1981

⁴⁸ Verdegem S., Vervoort R., Tombeur L., De Smaele B. 2013

⁴⁹ Bartholomieux B. 2017

Onderzoek in de Polenlaan (**CAI ID 150595**) bracht ook muren van de postmiddeleeuwse stadsversterking aan het licht. Daarnaast werden sporen gevonden van 16^e eeuwse grachtstructuren, die lijken overeen te komen met de grachten van het Spaanse bastion.⁵⁰ Tijdens een opgraving in 2007 op de Picanolsite (**CAI ID 155675**) werd opnieuw de laatmiddeleeuwse gracht van het hoornwerk blootgelegd.⁵¹

Naast de archeologische opgravingen werden ook enkele vooronderzoeken verricht voor zones dat zich op de 18^e eeuwse stadsomwalling bevinden. Deze hebben een gelijkaardige geschiedenis als het plangebied. Voor deze zones wordt telkens een proefsleuvenonderzoek aangeraden:

- Vooronderzoek Ieper Velodroomstraat (2018A137)⁵²
- Vooronderzoek Ieper Sportstraat (2017D130)⁵³
- Vooronderzoek Ieper Haiglaan 64 (2016J153)⁵⁴

In 2016 werd al een vooronderzoek uitgevoerd voor het plangebied door Monument Vandekerckhove nv. Het plangebied werd in 2019 uitgebreid, waardoor een nieuwe voorstudie noodzakelijk is. De bevindingen van het oudere vooronderzoek werden meegenomen in deze archeologienota.⁵⁵

- Vooronderzoek Ieper Haiglaan 16-18 (2016K214)⁵⁶
- Vooronderzoek Ieper Haiglaan (2016H148)⁵⁷
- Vooronderzoek Ieper Minneplein (2017F233)⁵⁸: dit onderzoek raadt geen verder onderzoek aan.
- Vooronderzoek Ieper Plumerlaan (2019D228)⁵⁹

2.3.3. Onderzoek binnen de 18^e eeuwse stadsomwalling⁶⁰

De meeste archeologische sporen in Ieper hebben betrekking op de Middeleeuwen en latere perioden. Zo werden in de westelijke vleugel van de lakenhalle ophogingslagen vastgesteld en een fundering op palen. Deze dienden om de drassige locatie van de lakenhalle bouwrijp te maken (1270-1307; **CAI ID 76120**). Bij een later archeologische onderzoek in 2011 (**CAI ID 209611**) werden een grote hoeveelheid lakenloodjes gevonden en sporen van een 13de-

⁵⁰ Decorte J. 2011; Baeyens N., Vanden Borre J. 2014

⁵¹ Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007

⁵² De Gryse J., Thys C., Van Goidsenhoven W., De Tollenaere J., Willaert A. 2018

⁵³ De Gryse J., Thys C., Van Goidsenhoven W., De Tollenaere J., Willaert A. 2017

⁵⁴ BARTHALAMIEUX B., GALLOO P., 2016 (let hier op het lettertype, die verschilt van de andere)

⁵⁵ B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

⁵⁶ B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

⁵⁷ B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016

⁵⁸ Acke B., Bracke M., Van Quaethem K., 2018

⁵⁹ Willaert A., 2019

⁶⁰ Deze informatie werd integraal overgenomen uit: B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016

eeuwse haard. Twee liftputten (**CAI ID 209613**) die archeologisch werden onderzocht leverden ondermeer een natuurstenen kasseiniveau op dat wellicht deel was van een weg of vloer. De Lakenhalle is gelegen aan de Grote Markt. Op deze locatie werden in 1995 twee waterputten beschreven uit de 16de en de 17de eeuw (**CAI ID 155236**). Daarnaast werd een ploeglaag onderzocht die vermoedelijk te linken is aan de Sint-Maartenskern, een grafelijke stichting die tot de 10de eeuw kan teruggaan.

Net ten oosten van de Grote Markt, ter hoogte van het gerechtsgebouw, werden kuilen uit de volle middeleeuwen (**CAI ID 76552**) aangetroffen. Tevens werden sporen gevonden van het laat-middeleeuwse hospitaal, opgebouwd uit baksteen, ijzerzandsteen en hout. Iets verder naar het oosten, Nabij de Lovie in de Kauwekijnstraat (**CAI ID 76543**) werden een tonwaterput en resten van een bakstenen constructie uit de 14de eeuw gevonden. Uit de 16de – 17de eeuw dateren funderingen van een bakstenen gebouw met beerput. Tevens werden een 17de of 18de-eeuwse waterput en enkele leerlooierskuipen blootgelegd. Daarnaast kon een deel van de 13de-eeuwse gracht rond de Sint-Martinusparochie worden getraceerd. Nog verder naar het oosten werden op de plek van de historische Sint-Jansparochie afvalkuilen (**CAI ID 76478**) en beerputten aangetroffen. De parochie lag onmiddellijk ten oosten van het stadscentrum en werd vernield tijdens het beleg van 1383.

Archeologisch onderzoek in de Diksmuidsestraat bracht laatmiddeleeuwse beerputten en goed bewaarde woonniveaus met een versierde tegelvloer aan het licht (**CAI ID 152941**).⁶¹

In het zuidoosten van de stad werd in de Sint-Jacobskerk een onderzoek uitgevoerd. Hierbij kon het grondplan van de romaanse kruiskerk uit de 12de eeuw worden geregistreerd (**CAI ID 70225**). Tevens werd vastgesteld dat de eerste kerk in de 16de eeuw vervangen werd door een nieuwe kerk. Net ten noorden van deze kerk werden bij de bouw van het Novotel (**CAI ID 152751**) funderingen in ijzerzandsteen waargenomen en sporen van bakstenen en houten gebouwen. Deze hadden een datering omstreeks de 12de – 13de eeuw.

Ten westen van de opgraving op de gronden van Novotel en ten zuiden van de Grote Markt werden op een site met de naam Gevangenisstraat (**CAI ID 152744**) de ijzerzandstenen funderingen aangetroffen van 12de-eeuwse gebouwen. Eén van deze gebouwen kon geïdentificeerd worden als de Colve, dat jarenlang dienst deed als grafelijke gevangenis. Daarnaast werden op deze gronden sporen van een grote houtbouw gevonden uit de 12de – 13de eeuw en verschillende tonwaterputten.

Verder naar het westen en even ten zuiden van de Grote Markt werd langs de Maanstraat (**CAI ID 76561**), een gebouwfundering uit de 13de eeuw blootgelegd, opgebouwd uit ijzerzandsteen. Eveneens ten zuiden van de Grote Markt, in de boomgaardstraat, werden resten van een gevelfundering uit 13de eeuw blootgelegd. Ook kwam een 14de-eeuwse

⁶¹ Decorte J. 2011

fundering op poeren aan het licht (**CAI ID 76123**). Iets verder naar het westen, op de hoek van de Pater- en Seminariestraat (**CAI ID 76715**), werden de resten aangesneden van het 17de-eeuwse Karmelietenklooster. Ook werden bakstenen funderingen gevonden van 14de-eeuwse gebouwen en een tonwaterput uit dezelfde periode.

Meer ten zuiden van de grote markt werden sporen aangetroffen van een verdedigingsgracht uit de 13de eeuw of ouder. Deze gracht kan waarschijnlijk verbonden worden met een mottekasteel dat zich ten zuiden van de stadskern (**CAI ID 159931**) bevond. Dit is mogelijk de voorloper van het latere adellijke Zaalhof. Andere structuren en sporen die er werden aangetroffen dateren uit de late middeleeuwen. Ook werden resten van een tweede huis gevonden. Deze was vervaardigd uit baksteen met daarbij een tonput en beerput.

In de Merghelynckstraat werd in 2012 door BAAC een archeologische site opgegraven (**CAI ID 164798**). Enkele volmiddeleeuwse kuilen wijzen er op kleiwinning. In de kuilen werd aardewerk uit de 12^e eeuw aangetroffen. In de late middeleeuwen werd de bodem opgehoogd, vermoedelijk om de site bouwrijp te maken. Daarnaast was er een gracht dat werd opgevuld met beerputvulling. In een latere fase van de late middeleeuwen stond er op deze site een houten huis. Hiervan resten paalsporen, wandresten, haardplaten en afvallagen.

Verder zijn op de CAI tientallen sites met walgracht en stadspoorten gekend. Vele ervan zijn (deels) verdwenen en zijn gelokaliseerd op basis van oude kaarten. Die bevinden zich zowel net buiten de stadskern, als verder op het platteland.

2.4. Synthese

2.4.1. Verwachtingspatroon

Op basis van het voorgaande assessment kan volgend verwachtingspatroon naar voor geschoven worden:

- Voor de periodes ouder dan de late middeleeuwen is er voor het plangebied geen enkele indicatie betreffende de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het terrein is dan nog buiten de stadsomwalling gelegen. Tijden de late middeleeuwen kent Ieper haar grootste bloei. In de 14^e eeuw ontstaat de grootste versterking van de stad, nl. de Uterste Veste. Door deze komt het plangebied binnen de stadsversterking te liggen. Voor deze periode is het aantreffen van archeologische sporen waarschijnlijker, aangezien het terrein dan deel uitmaakt van de buitenparochies van Ieper. Daarnaast werden er in de nabije omgeving laatmiddeleeuwse sporen aangetroffen tijdens archeologisch onderzoek.
- Vanaf de 17^e eeuw beschikt men over betrouwbaar kaartmateriaal waarop duidelijk te zien is dat het projectgebied zich ca. 1670 nog buiten de 18^e eeuwse verdedigingswerken bevindt (zie Figuur 17, Figuur 18, Figuur 19).
- Met de oprichting van de Vauban-versterking (laatste kwart 17^e eeuw) rond Ieper bevindt het plangebied zich ter hoogte van het Hoornwerk van Elverdinge (zie Figuur 22, Figuur 23). Ook op de kaart van Vandermaelen (zie Figuur 31), toen al een deel van de verdedigingswerken van Vauban waren afgebroken, was dit nog het geval. De kaarten van Baillieu en Vereecke tonen de complexe geschiedenis van de versterking binnen de contouren van het onderzoeksgebied. Zo lijkt het hele complex van het hoornwerk bestaande uit bastion, gracht, muur, avant chemin couvert, een tweede muur met chemin couvert en laatste omwallingsschil zich binnen de haar contouren te bevinden. Onder het bewind van Jozef II werd het hoornwerk afgebroken en lag het projectgebied vrij. Vanaf ten laatste 1815 vond een gedeeltelijke restauratie plaats van het hoornwerk. De zuidwestelijke hoek lijkt zich binnen de contouren van het onderzoeksgebied te bevinden. Na 1815 worden wederom veranderingen doorgevoerd en lijken de vestingwerken gedeeltelijk uit het projectgebied te verdwijnen. In hun plaats verschijnt een weg die toegang geeft tot de stad met erlangs een duidelijke perceelindeling mogelijk voorzien van bewoning. Vanaf 1856 worden de buitenvestingen ontmanteld.
- Archeologisch wordt verwacht dat de funderingen van de vestingswerken zullen worden aangetroffen op het plangebied. Dit was ook het geval bij de aanleg van de residentie De Waterkant.
- Vóór de Eerste Wereldoorlog was er bewoning ter hoogte van het plangebied (zie Figuur 29, Figuur 31). Het bebouwde oppervlak blijft ongeveer hetzelfde tot in 2015. Grote delen van het projectgebied blijven in gebruik als tuin.

Besluitend kan gesteld worden dat er voor de periodes vroeger dan de oprichting van de Vauban-versterking geen gegevens beschikbaar zijn uit het bureauonderzoek om de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het plangebied te kunnen bevestigen. De ligging van het plangebied net buiten de historische binnenstad, binnen de 14^e eeuwse Uterste Veste en naast een perceel waar in het verleden al laatmiddeleeuwse sporen werden aangetroffen, zorgen ervoor dat er een archeologisch potentieel aanwezig is voor de periodes vroeger dan de 17^e eeuw. De mate van bewaring is echter afhankelijk van de impact van de latere verdedigingswerken. Ook wordt verwacht dat men bij archeologisch onderzoek zal stuiten op de funderingen en resten van de Vauban-versterking uit de 18^e eeuw. De enige manier om concrete informatie in te winnen over de exacte aard en graad van bewaring van het archeologisch bodemarchief is veldonderzoek.

2.4.2. Afweziging verder vooronderzoek

In eerste instantie wordt nagegaan of een verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem noodzakelijk is, omdat de opsporing van archeologische sites bij voorkeur gebeurt via een zo miniem mogelijke verstoring van de bodem. Indien het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem de afwezigheid van een archeologische site niet kan staven, wordt overgegaan naar een vooronderzoek met ingreep in de bodem. In geval de aanwezigheid van een archeologische site wordt bevestigd, dient men te proberen die *in situ* te bewaren. Indien dit niet mogelijk is, dient men over te gaan tot een opgraving.

De geplande bebouwing en bijhorende ondergrondse parkeerkelders zullen voor een bodemverstoring zorgen van respectievelijk 4,43 m onder het maaiveld. Of dit een impact heeft op eventueel bewaard archeologisch erfgoed is afhankelijk van de bewaringsgraad en is op basis van het bureauonderzoek niet uit te maken.

Het bureauonderzoek maakt duidelijk dat een archeologische site binnen het plangebied aanwezig is. De precieze aard en graad van bewaring is echter niet gekend waardoor het in dit stadium van het onderzoek niet mogelijk is om de verder te nemen maatregelen te bepalen. Hiervoor dient verder vooronderzoek op het terrein te gebeuren.

2.4.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Onder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem wordt verstaan: landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering. Hieronder worden deze drie technieken besproken en geëvalueerd naar hun relevantie in het kader van dit onderzoek.

2.4.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. In dit geval lijkt het niet noodzakelijk om dit onderzoek uit te voeren. De bodemkaart toont aan dat de

bodem onder het plangebied antropogeen is. Dit is het gevolg van de ononderbroken en intensieve bewoning van het gebied sinds de middeleeuwen.

2.4.3.2. Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

Dit type onderzoek wordt voor deze site echter niet weerhouden. Hoewel mogelijk en niet schadelijk, is dit onderzoek niet noodzakelijk en niet optimaal bruikbaar om de huidige vraagstellingen te kunnen beantwoorden.

2.4.3.3. Veldkartering

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door middel van een visuele inspectie van het terrein. Aangezien er sprake is van een antropogene bodem, zullen zich in de bovenste bodemlagen enkel losse artefacten bevinden die van elders zijn aangebracht en dus geen indicatie geven voor bewoning op het terrein zelf. Bijgevolg is deze techniek wel mogelijk maar niet nuttig en noodzakelijk. Tevens is het terrein grotendeels bebouwd/verhard en niet geschikt voor dit type onderzoek.

2.4.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.4.4.1. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Aangezien er op basis van de bodemkaart geen duidelijke indicatie is voor enig bodemkundig potentieel op goed bewaarde steentijdsites, wordt aan het huidige projectgebied een lage verwachting toegekend omtrent goed bewaarde steentijdsites. Bijgevolg wordt geen archeologisch booronderzoek geadviseerd. Echter, indien bij het proefsleuvenonderzoek (wordt wel geadviseerd) toch lokaal enig potentieel aan steentijd naar boven komt, dan dient dit verder onderzocht en kan men indien nodig lokaal overgaan tot archeologische boringen. Dergelijk onderzoek dient dan te gebeuren conform de Code van Goede Praktijk.

2.4.4.2. Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.⁶²

Deze methode wordt geadviseerd omdat zodoende met een minimale kost een betrouwbare inschatting kan gemaakt worden omtrent het archeologisch potentieel van de site. Daarbij wordt immers informatie verkregen omtrent de graad van bewaring, de ruimtelijke spreiding van de sporen, de aard van de sporen, enz. Zodoende heeft men met één methode de nodige informatie beschikbaar om de verdere maatregelen te bepalen.

2.4.5. Beantwoording van de onderzoeksvragen

Op basis van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

- *Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?*
Er zijn veel archeologische en historische gegevens gekend over de site. Zie hoofdstuk 2.2 en 2.3.
- *Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?*
De oprichting van de Vauban-versterking zal impact gehad hebben op de eventuele laatmiddeleeuwse sporen. De 20^e eeuwse afbraakwerken van de stadsversterking en de bouw van de recente gebouwen, zullen ook op hun beurt de bodem (deels) verstoord hebben.
- *Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?*
Over de erosiegevoeligheid van deze regio zijn geen gegevens beschikbaar. Vergelijkend onderzoek met omliggende percelen tonen een potentiële bodemerosie variërend van laag naar verwaarloosbaar.
- *Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?*
De geplande ingrepen resulteren in een bebouwde oppervlakte van ongeveer 3456,44 m², voornamelijk bestaande uit vijf appartementsblokken en twee handelspanden. Overige delen zullen ingenomen worden door verhardingen voor parkeerplaatsen, verharde wegen, de aanleg van wadi's en ontspanningsvoorzieningen. De voorziene

⁶² HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. en ERVYNCK A. juli 2016, p. 55.

ondergrondse parkeerkelders zullen een verstoring van ongeveer 4.43 m diepte met zich meebrengen en dit over een oppervlakte van ongeveer 11 189, 85 m².

- *Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?*

Op basis van het bureauonderzoek kan aangetoond worden dat er zeer waarschijnlijk resten zullen aangetroffen worden van het Hoornwerk van Elverdinge. Dit maakt deel uit van de 18^e eeuwse verdediging van Vauban. Bij een eerder onderzoek ten zuiden van het plangebied werden delen van dit Hoornwerk blootgelegd in de vorm van een 50m lange muur. Uit oudere periodes lijken de vroegmoderne kaarten de aanwezigheid van een weg binnen het onderzoeksgebied aan te duiden. Mogelijk kunnen hier ook bewoningssporen worden aangetroffen. Ook oudere laatmiddeleeuwse sporen zijn mogelijk op deze site. Tijdens de tweede helft van de 19de eeuw doorkruiste een weg het projectgebied. Ook de trenchmaps tonen de aanwezigheid van WOI- relicten in de onmiddellijke omgeving.

Deze site weerspiegelt een belangrijke periode uit de laatmiddeleeuwse geschiedenis van Ieper en kan meer inzicht bieden in haar stadsontwikkeling, de gefaseerde ontwikkeling en het gebruik van militaire structuren. Tevens kunnen sporen daterend uit de Eerste Wereldoorlog behorend tot de geallieerde troepen worden verwacht.

- *Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?*

Het bureauonderzoek biedt niet voldoende informatie om alle onderzoeksvragen grondig te beantwoorden. Daarom wordt geadviseerd om over te gaan tot verder vooronderzoek, meer bepaald een proefsleuvenonderzoek. Dit zal aantonen in welke mate er nog resten van het Hoornwerk van Elverdinge aanwezig zijn op het plangebied. En of er oudere en/of jongere sporen aanwezig zijn.

De modaliteiten en vraagstellingen van de voorgestelde onderzoeksmethoden worden besproken in het programma van maatregelen. De onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord.

3. Samenvatting

Het plangebied bevindt zich ten noordwesten van de historische stadskern van Ieper. De onderzochte zone grenst in het zuidwesten aan de Haiglaan. De andere grenzen van het plangebied zitten ingesloten door de bebouwing langs deze straat en de achterliggende tuinen. Het plangebied ligt in een vrij vlakke omgeving. De kleine variaties in het reliëf in de nabijheid van het plangebied zijn te linken aan enkele beken. 600m noordwaarts ligt de Augustinusbeek dat uitmondt in de Ieperlee. De Ieperlee is een rivier dat deels gekanaliseerd is. Bodemkundige behoort het projectgebied tot de Vlaamse zandleemstreek, maar het is zelf volledig gekarteerd als een zone met antropogene bodem.

De oudste vermelding van stad Ieper dateert uit 1066. De verdere groei van de stad is te danken aan het groeiende handelsbelang langs de weg Brugge-Torhout-Ieper-Mesen-Rijsel en de Ieperlee. De 13^e eeuw bracht een bloeiperiode met zich mee voor Ieper door de lakennijverheid. Dit had een vergroting van de stadsversterking tot gevolg. Vanaf de 2^e helft van de 13^e eeuw en de 14^e eeuw vindt een recessie plaats in de lakennijverheid en ontstaat er sociaal-politieke onrust. In deze periode kreeg de Uterste Veste van Ieper vorm. Deze moest de buitenwijken van Ieper beschermen.

In de 17^e en 18^e eeuw wordt Ieper belangrijk als grensstad, wat gepaard ging met diverse belegeringen en innamen. In 1678-1713 werd door de Fransen een verdedigingsmuur naar het ontwerp van Vauban opgebouwd. Het plangebied bevindt zich op deze verdedigingsmuur, meer bepaald op het Hoornwerk van Elverdinge. De Vaubanversterking werd onder Hollands bewind in de 19^e eeuw verbouwd. Op het eind van de 19^e eeuw werd deze ontmanteld.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt de stad nagenoeg totaal verwoest. Na de oorlog was er een trage wederopbouw dat pas na de Tweede Wereldoorlog werd vervolledigd.

Historische kaarten geven aan dat het plangebied binnen de Uterste Veste was gelegen in de 14^e eeuw. Tot ca. 1670 bevond het zich nog buiten de 18^e eeuwse stadsversterking. Hier lijkt het gebied doorkruist te worden door een weg waarlangs zich mogelijk bewoning bevond. Pas met de aanleg van het Hoornwerk van Elverdinge in het laatste kwart van de 17^e eeuw wordt het plangebied deel van de verdedigingsgordel rond Ieper. Ook op de kaart van Vandermaelen, opgemaakt toen al een deel van de verdedigingswerken van Vauban waren afgebroken, was dit nog het geval. De kaarten van Bailleul en Vereecke illustreren de ontwikkeling van de vesten vanaf 1744 tot 1856. Hier is de complexe geschiedenis van de vestingen binnen het projectgebied te volgen. Meermaals vonden fasen van afbraak, heropbouw en restauratie plaats. Pas met het verder afbreken van de buitenste vestingswerken in 1856 verdwijnen de verdedigingselementen van het plangebied. In hun plaats werd een weg aangelegd die toegang verleende waarlangs zich mogelijk bebouwing bevond. De trenchmaps tonen de mogelijke aanwezigheid aan van WOI-relicten. Zo bevond zich langsheen de Haiglaan een spoorlijn, terwijl eerder in het noorden van de site mogelijke sporen van de geallieerde troepen kunnen aangetroffen worden.

Volgens de CAI werden diverse historische en archeologische onderzoeken uitgevoerd in de nabije regio van het plangebied.

Het projectgebied met een oppervlakte van 16.122 m² zal worden ontwikkeld tot een woonproject dat plaats moet bieden aan 5 appartementsblokken, twee handelspanden groen- en ontspanningszones, een wegenis, wadi's en ondergrondse parkeerkelders. Hiervoor is de afbraak voorzien van de huidige bebouwing, verharding en de weg alsook het rooien van bomen en de herbestemming van bestaande groenzones. Langs de Haiglaan zullen de huizen met nummers 64, 66 en 68 worden afgebroken. Het huis met nummer 70 blijft behouden en zal worden herbouwd met kelder.

De ontwikkeling voorziet de constructie van 5 gebouwen, gebouwen B, C, D, E en F met een respectievelijke oppervlakte van ongeveer 668,7 m², 696 m², 702,75 m², 514,42 m² en 612 m². De handelspanden gelegen aan de Haiglaan nemen een oppervlakte van 102,41 m² en 116,88 m² in. De funderingen van de onderkelderde gebouwen gaan tot een diepte van 4,43m onder het maaiveld.

Er wordt geadviseerd om het totale projectgebied verder te onderzoeken aan de hand van een proefsleuvenonderzoek. Met deze methode bekomt men een betrouwbaar beeld van het archeologisch bodemarchief en kan men geargumenteerde maatregelen bepalen. Gezien de bebouwde en verharde aard van het projectgebied dient deze nota te worden opgesteld met uitgesteld traject. De bestaande structuren en verhardingen dienen eerst te worden af- en uitgebroken alvorens verder archeologisch vooronderzoek kan plaatsvinden.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. Literatuur

- VERDEGEM, S., 2017: *Archeologisch vooronderzoek , leper, Augustijnenstraat, rapport vooronderzoek*, Ruben Willaert bvba
- DEWILDE M. en F. WYFFELS 2002: *Vauban in leper en Menen*, in *Archaeologia Mediaevalis*, 14-15-16/03/2002, p. 55-56.
- B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016, *Archeologienota leper Haiglaan 64 Verslag van resultaten bureauonderzoek*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.
- B. ACKE, B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO 2016, *Archeologienota leper Haiglaan Verslag van resultaten bureauonderzoek*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.
- B. BARTHOLOMIEUX, M. GALLOO, 2016, *Archeologienota leper Haiglaan 16. Verslag van resultaten van bureauonderzoek*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.
- VERDEGEM, S, 2017: *Archeologisch vooronderzoek , leper, Augustijnenstraat, Rapport 96*, Ruben Willaert bvba
- MUS O. 1998, *L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400*, in: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.), *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, 43-56.
- MUS O. 1981, *Opgraving van een middeleeuwse toren van de leperse vesting, in Archaeologia Mediaevalis*, 6-7/03/1981, p.22-24.
- Verdegem S., Vervoort R., Tombeur L., De Smaele B. 2013, *Resten van vesten te leper (Maarschalk Franchlaan, Rudyard Kiplinglaan, Gildenstraat)*, Adede Archeologische Rapporten 32, Gent.
- Bartholomieux B. 2017, *Archeologische opgraving leper Diksmuidestraat (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport*, Ingelmunster.
- Decorte J. 2011, *Werkingsverslag 2010*, CO7 Archeo7
- Baeyens N., Vanden Borre J. 2014: *Archeologie prospectie met ingreep in de bodem, leper Kattekerkhof - Polenlaan*, BAAC-Vlaanderen Rapport 117, Gent.
- Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007: *Vauban in leper (W.VI.)*, *Archaeologia Mediaevalis* 30, 56-58.
- Decorte J. 2011, *Werkingsverslag 2010*, CO7 Archeo7, p.7-11
- De Gryse J., Thys C., Van Goidsenhoven W., De Tollenaere J., Willaert A. 2018. *Archeologienota verslag resultaten bureauonderzoek leper Velodroomstraat*, Ruben Willaert.
- BARTHOLOMIEUX B., GALLOO P., 2016, *Archeologienota leper Velodroomstraat 19: verslag van resultaten bureauonderzoek*, Monument Vandekerckhove nv.

- BARTHALAMIEUX B., GALLOO P., 2016, *Archeologienota Ieper Haiglaan 16: verslag van resultaten bureauonderzoek*, Monument Vandekerckhove nv.
- De Gryse J., Thys C., Van Goidsenhoven W., De Tollenaere J., Willaert A. 2017. *Archeologienota verslag resultaten bureauonderzoek Ieper Sportstraat*, Ruben Willaert.
- De Gryse J., Thys C., Van Goidsenhoven W., De Tollenaere J., Willaert A. 2017. *Archeologienota verslag resultaten bureauonderzoek Ieper Oude Veurnelaan*, Ruben Willaert.
- Vandeplassche A., 2016, *Archeologienota Ieper Oude Veurnestraat: verslag van resultaten*. Baac
- Willaert A., 2019, *Archeologienota Ieper Plumerlaan, bureauonderzoek*, Ruben Willaert.
- Acke B., Bracke M., Van Quaethem K., 2018, *Nota Ieper Minneplein verslag van resultaten*.

4.2. Internetbronnen

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- https://issuu.com/stadieper/docs/catalogus_vauban